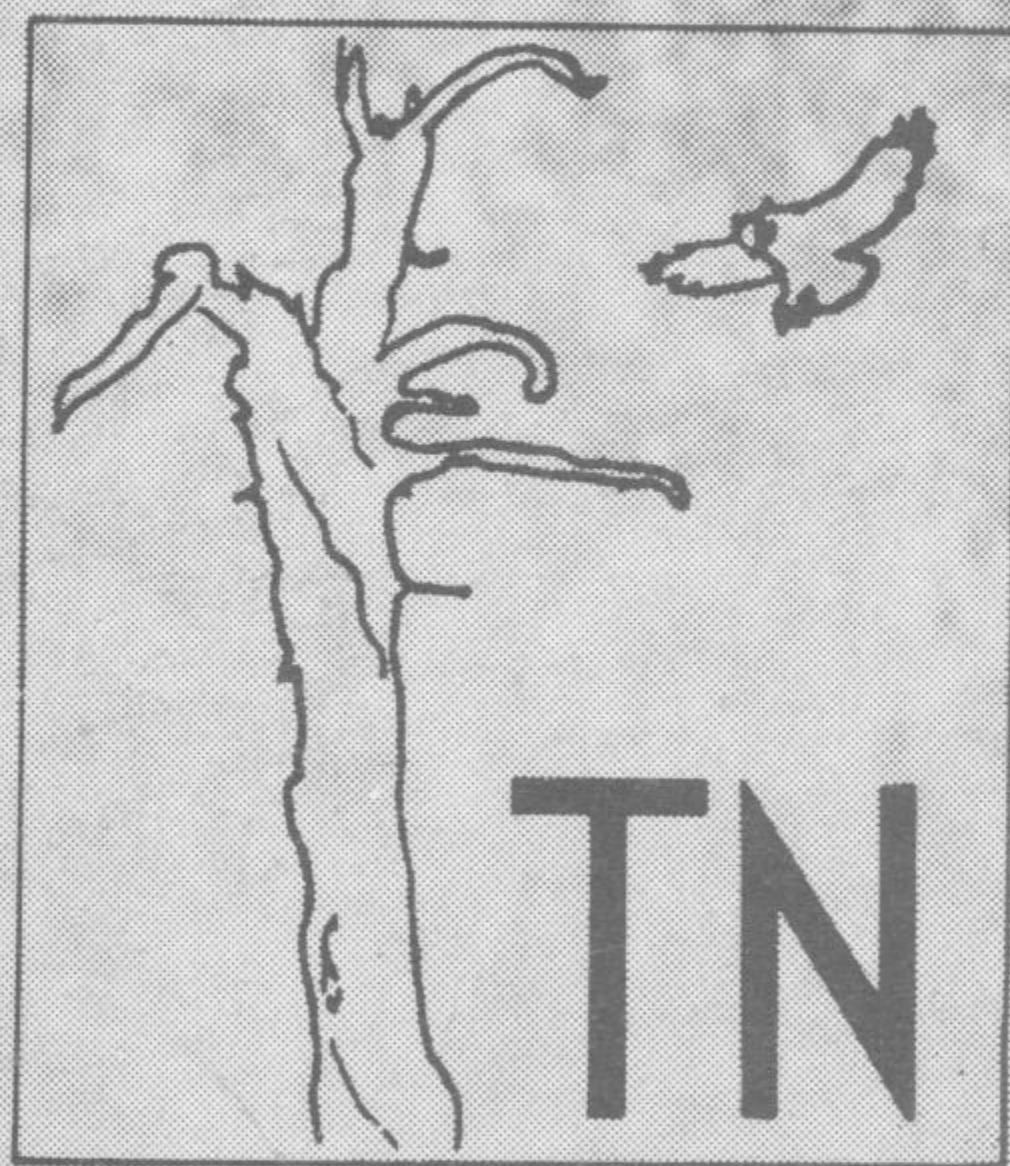
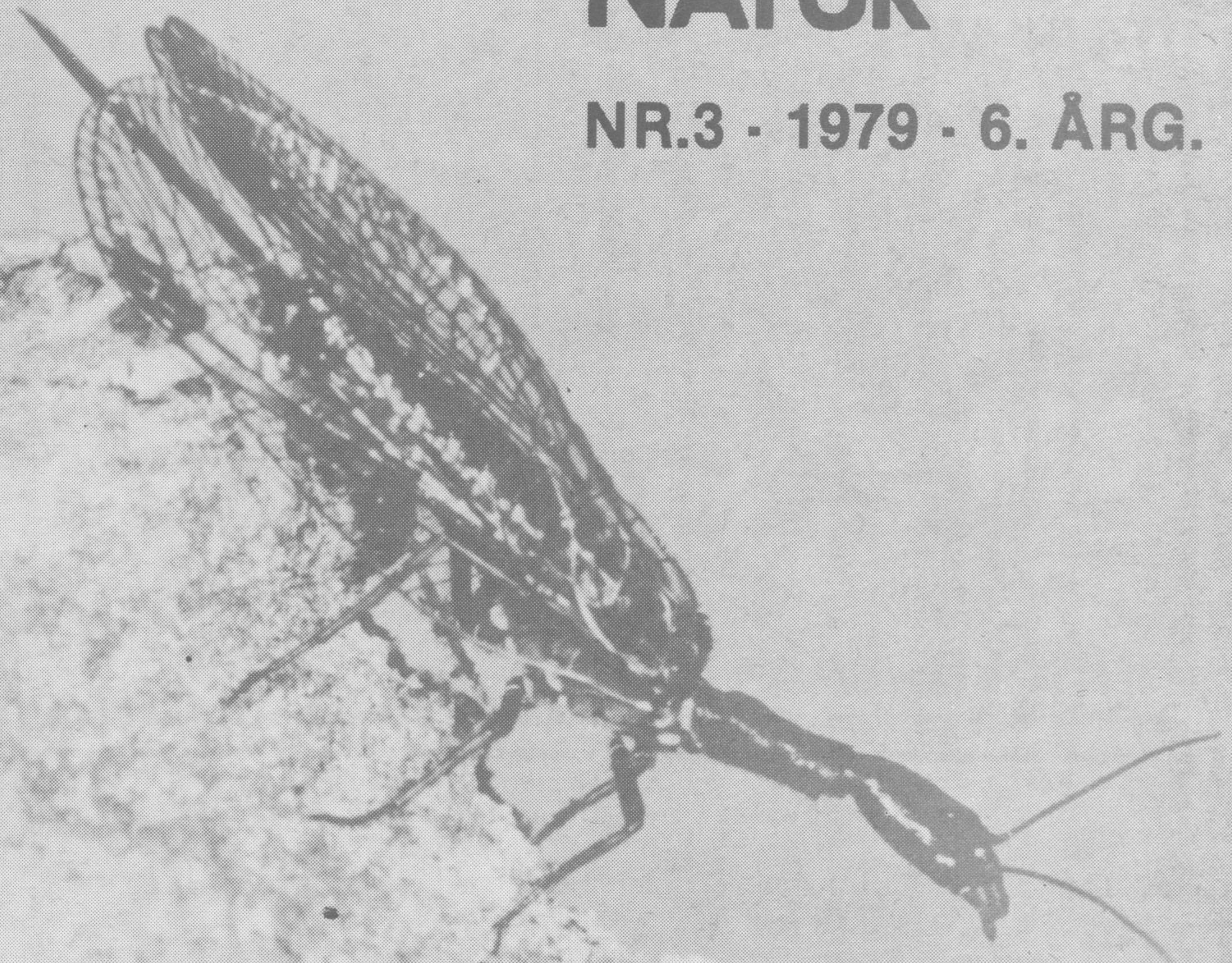

TRØNDERSK NATUR

NR.3 - 1979 - 6. ÅRG.

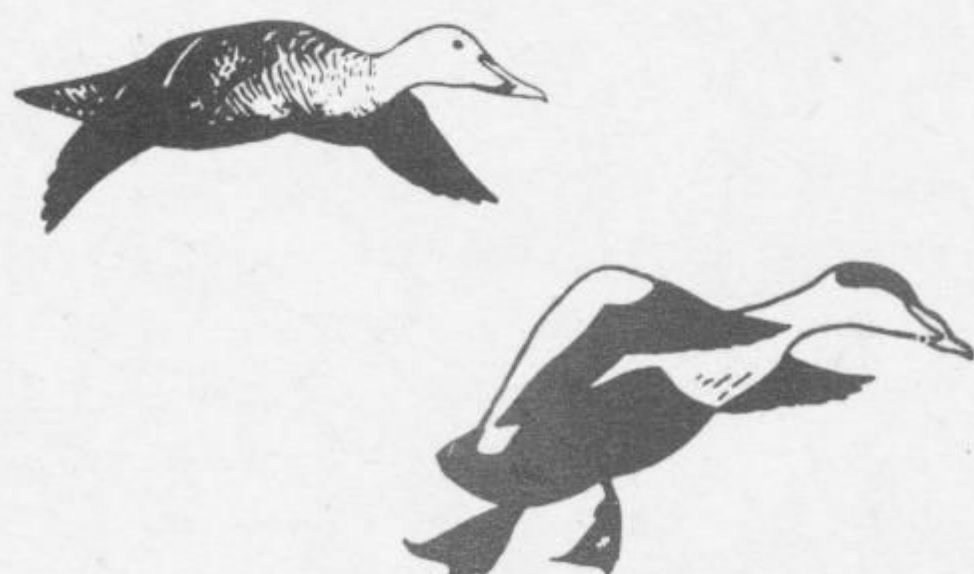
NATURTIDSSKRIFT FOR TRØNDELAGSFYLKENE

UTGIS AV:

NORSK ORNITOLOGISK FORENING

AVD. NORD-TRØNDELAG

7670 Sakshaug Postgiro 3 89 38 80

NORSK ORNITOLOGISK FORENING

AVD. SØR-TRØNDELAG

Postboks 139 — Postgiro 3103991
7001 Trondheim

INNHOLD

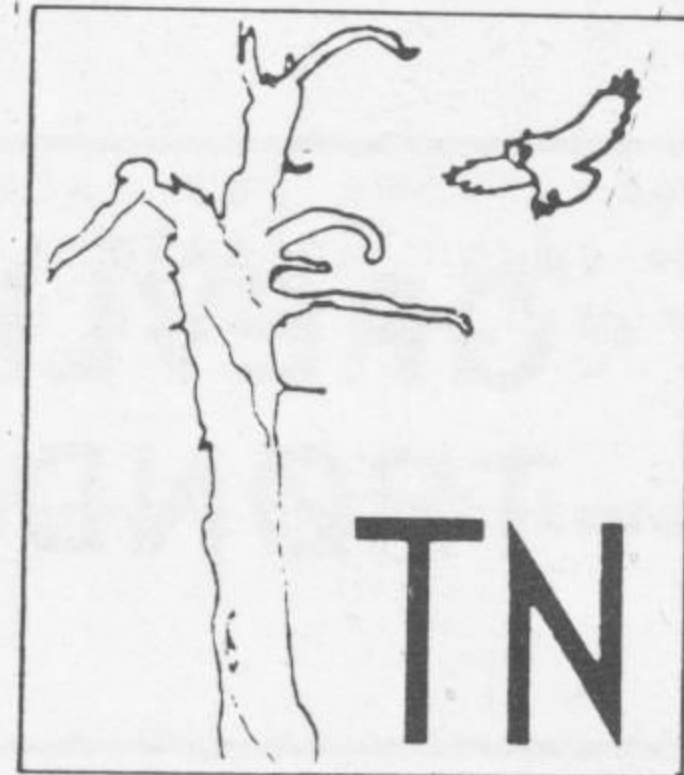
Grevlingobservasjoner i Trøndelag	s. 68
Kamelhalsflue	s. 73
Oljesøl på trøndelagskysten	s. 74
Atlasprosjektet	s. 76
NOF-N-Tr. lag, lokallag	s. 77
Rapport fra LRSK, Nord-Trøndelag	s. 78
Våre små plageånder	s. 84
Litt om samling	s. 88
Utsetting av fasan og raphöns på Storfosen og Tarva	s. 91
Småstykker	s. 93

Redaksjon: Knut Krogstad (red.)
Roar Pettersen

Adresse: Postboks 1719, Rosenborg
7001 TRONDHEIM.

Postgiro: 3 60 19 52
Abonnementskostnad 1979: kr. 20.-

Trykk: Stjørdal Trykkeri a.s

Nr. 3

August 1979

Opplag 1000

HUSK Å MELDE ADRESSEFORANDRING!

Frist for innlevering av stoff til nr. 4/79: 1.oktober.

*Etter en lang feltsesong er det nok mange som sitter inne med observasjon-,
er og opplevelser de gjerne vil dele med likesinnede. Til dere dette gje-
lder: Ta pennen, skrivemaskinen eller annen egnet skriveredskap fatt og
skriv noen linjer til TN! Vi trykker selvfølgelig også korte beretninger
(jfr. s. 17, nr.1-79). Trolig er ikke alle klar over dette, noe som er
vår feil. Tidligere har vi ikke understreket at vi gjerne vil ha slikt
stoff (småstykker). Vi er kritisert for forholdet og søker nå rette på
det! Se ellers side 93.*

Fotoarkivet er på langt nær komplett - så send bilder!

*Som dere ser av listen over redaksjonsmedlemmer har Dag Langfjæran gått
ut av redaksjonen. Dette skyldes flytting. Vi vil her og nå få takke for
den enorme arbeidsinnsatsen han har lagt ned i tidsskriftet, både red-
aksjonelt og som forretningsfører. Takk for det, Dag!*

-red-

GREVLINGOBSERVASJONER I TRØNDELAG

av Arnold Hamstad

Et av de merkeligste pattedyra i den trønderske fauna er uten tvil grevlingen, men hvor kjent er egentlig dette faunistiske innslaget i de trønderske bygder? Jeg har vært i kontakt med mange jegere og friluftsfolk gjennom årene og det er forbausende få som har sett eller hørt snakk om denne dyrearten. Noe av årsaken til dette er at grevlingen er et utpreg- et nattdyr og er er meget sky. Den oppsøker gjerne åkermark, parker og hager på matleting. Grevlingen tilhører med andre ord kulturlandskapet, noe som skulle gi den gode betingelser i de brede jordbruksbygdene i Trøndelag.

Et lite historisk tilbakeblikk viser at det faktisk fantes grevling på enkelte steder i Trøndelag så tidlig som på slutten av 1800-tallet. Collett nevner bl. a. i 1911 at en grevling ble skutt i Meldalen i mars i 1896 og fortsetter slik: "Paa Fjordens Nordside er den ligeledes truffet et Par Gange, saaledes ved Beistadfjorden (Omkring Steinkjær) i 1894 og 1895. I Bindalen, det første Herred i Nordland, er Grævlingen ukjent". Dette skulle innebære at grevlingen har vært i landsdelen ganske lenge. Den har aldri vært tallrik i tidligere tider, men ser nå ut til å ha øket noe i antall den siste tiårsperioden. Den samme tendensen har man også på svensk side. Også der har den i stadig ekspansjon nordover (P.A. Skog pers. medd.). Denne spredningen kan ha forårsaket en innvandring gjennom dalførene Verdal og Stjørdal. Men også andre innvandringsmuligheter finnes. Arten kan ha innvandret fra Norges sørlige bestander. Man kjenner til at grevling er skutt på Røros (1948) og Collett nevner faktisk et dyr som er skutt i høg fjellet ved Hjerkin i 1882, ca. 960 m.o.h.. Ut fra disse observasjonene må vi kunne anta at grevlingen er i stand til å krysse fjellbarrierer og derfor meget godt kan ha innvandret til Trøndelag via Gudbrandsdalen og Østerdalen.

Mine notater over grevling i Trøndelag bygger i hovedsak på ihjelkjørte individer. I tillegg har jeg notert noen observasjoner gjort av jegere, samt egne observasjoner. Som det vil framgå av oversikten nedenfor stammer de fleste observasjoner fra Nord-Trøndelag. Dette tyder snarere på at undertegnede har et større kontaktnett i dette fylket enn at grevlingen er mere utbredt her.

Sør-Trøndelag

Grevling er ved flere anledninger observert ved Sluppen, Trondheim. Ett individ ble skutt her 28. sept. 1967. På motorveien ved Heimdal er 5 individer funnet ihjelkjørt (28. og 30. sept. 1977, 10. sept., 6. og 29. okt. 1978). Ett individ ble funnet ihjelkjørt i Malvik 8. mai 1977, og 3. juni 1978 ble ett individ observert ved Vikhamar camping.

Grevling på næringssøk. Meitemark utgjør hovednæringen

Foto: forf.

Grevlingen oppsøker ofte plantefelt hvor grasvegetasjonen gir gode muligheter til å finne meitemark. Også langs vegkanter og langs åkerkanter ferdes grevlingen ofte på næringssøk.

Foto: forf.

Nord-Trøndelag

Stjørdal

5. juli 1966: Ung ♂, E6 ved Hell ☉ ☉ = ihjelkjørt/funnet ihjelkjørt
3. mai 1972 : 1 individ, Hegra ☉
6. aug. 1975: 1 ind., Flornes ☉
10. sept. 1976: 1 ind., Flornes ☉
11. sept. 1977: 1 ind., Flornes ☉
9. aug. 1977 : 1 ind., 1977, Hegra ☉
10. okt. 1977 : 1 ind., Einang ☉
13. okt. 1977 : 1 ind., Flornes ☉
6. juni 1978 : 1 ind. observert, Stjørdal
13. juli 1978 : 1 ind. obs., Stjørdal
25. juni 1978 : 1 ind., Stjørdal ☉
13. sept. 1978: 1 ind., Stjørdal ☉
22. sept. 1978: 1 ind., Flornes ☉
28. okt. 1978 : Stor ♂ (19,5 kg), E6 ved Hell ☉

Meråker

19. juli 1978 : 2 ind. obs., Meråker sentrum
25. sept. 1978: 1 ind., Kopperå ☉

I tillegg må jeg nevne at jeg har funnet død grevling (1) på svensk side ved Storlien.

Frosta

Tre usikre observasjoner fra bil høsten 1977.

8. okt. 1976 : 1 ind. skutt
6. juni 1977 : 1 ind. ☉

Levanger

- 1970 : 1 ind. obs. ved Levanger kirke
1970 -72 : I dette tidsrommet ble arten av og til observert på Sætersmyra, nord for Levanger sentrum. I 1972 hadde ett ind. tilhold ved Nessebutt-banen på Levangerneset.
13. juli 1976: 1 ind. obs., Vassdalen
5. aug. 1976 : 1 ind., Skogn sentrum ☉
5. juni 1977 : 1 ind. obs. v/Russgården, Levangerneset
8. okt. 1977 : 1 ind. obs., Gråmyra, Skogn. Tidligere flere observasjoner i dette området og ellers i Skogn.
13. okt. 1977: 1 ind., Nossund ☉
13. sept 1978: 1 ind., Støpslia ☉
13. aug. 1978: 1 ind. obs. v/Russgården
25. okt. 1978: 1 ind. obs., Kjønstadmarka, Levangerneset

Verdal

13. aug. 1976: 1 ind. obs., Vuku
13. okt. 1977: 1 ind. obs. ved søppelplassen ved Ekle
15. okt. 1977: 1 ind. obs., Stiklestad
24. okt. 1977: 1 ind. skutt ved Aker
13. aug. 1978: 1 ind. obs., Stiklestad

Inderøy

Inderøy er et typisk jordbruksdistrikt, men det foreligger få observasjoner av grevling.

- Sommeren 1974 : 1 ind. obs. på veien ved Granavatnet
Høsten 1977 : 1 ind., Strømmenbrua ☉

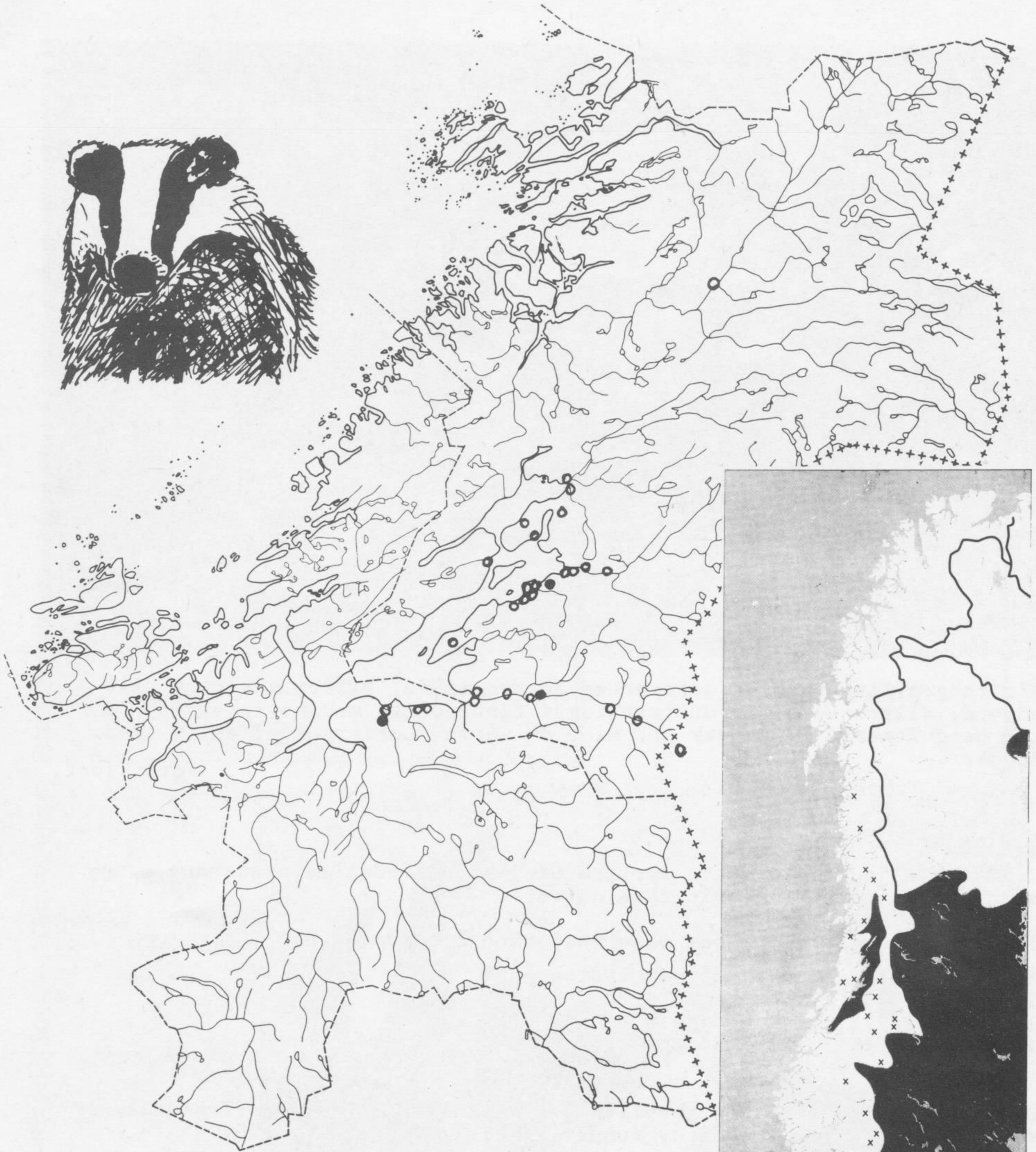

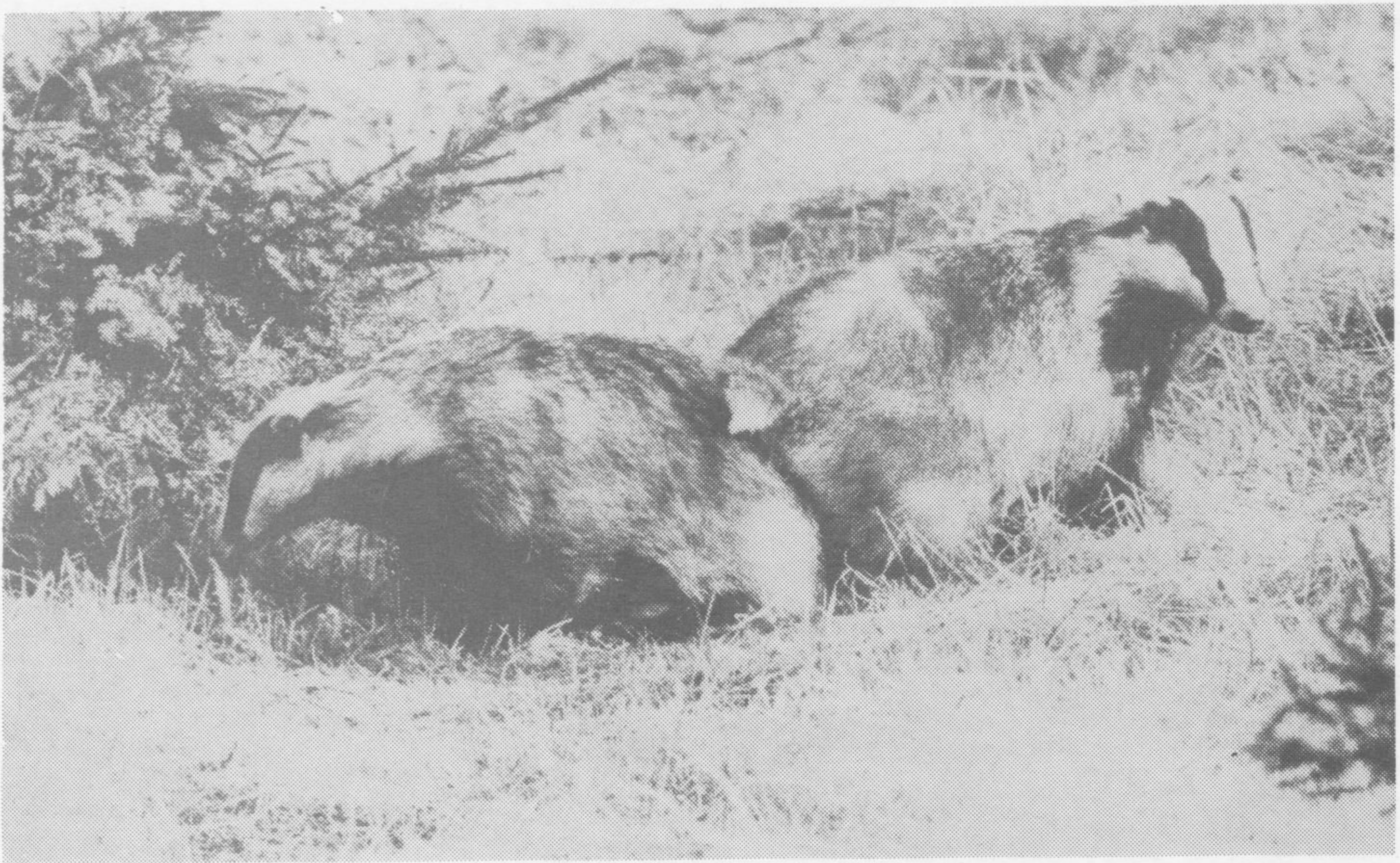
Fig. 1 Grevlingobservasjoner i Trøndelag

- - 1-4 obs.
- - 5 eller flere obs.

Utbredelse av grevling i Sør-Norge omkring 1965 (etter S. Myrberget). Kryss betegner streifdyr. Utbredelsen i våre naboland er etter L. Siivonen (1968).

Kartet som viser utbredelsen i Norge og nordover i Sverige er hentet fra Norges Dyr, Bind 1, side 176.

Når to grevlinger møtes duftmerker de hverandre. Bildet viser en slik adferd. Ellers benyttes duftmerking i forbindelse med revirhevdning. ♂ kan da duftmerke to ganger pr. min. om våren. Lukten er effektiv i ca. to uker.

Foto: forf.

Steinkjer

I 1973 ble jeg forevist to dyr fra Steinkjerområdet av preparant Lyngstad. Funnsted og dato ble ikke notert.

I tillegg foreligger disse observasjonene fra kommunen:

- 5. juli 1973 : 1 ind., E6 ved Lystberga ☉
- 13. aug. 1973: 1 ind. samme sted ☉
- 13. okt. 1977: 1 ind., Egge ☉
- 13. aug. 1978: 1 ind., E6 nord for Mære ☉

Det nordligste funnet av grevling jeg kjenner til fra Nord-Trøndelag er fra Gartland. Her ble 1 ind. funnet ihjelkjørt 9. juli 1975.

På vestsida av Trondheimsfjorden forekommer grevling svært spredt. I følge Norges Dyr, Bind 1 er det gjort to observasjoner på Fosenhalvøya (før 1970). I tillegg til disse: En ♀ ble funnet ihjelkjørt i Mosvik, 24. mai 1974 og 1 ind. ble observert ved Balvika, også i Mosvik, 23. okt. 1974.

Man må regne med at grevlingen blir mer vanlig etter hvert og det er derfor av største interesse å følge denne utviklingen. Jeg oppfordrer derfor alle som har observert dette mårdyret i det trønderske landskap om å meddele dette til Trøndersk Natur eller undertegnede. På forhånd takk!

Min adresse er: Arnold Hamstad, Fagerstrandveien, Nesset, 7600 LEVANGER

Litteratur om grevling: Norges Dyr Bind 1, s. 172 - 183

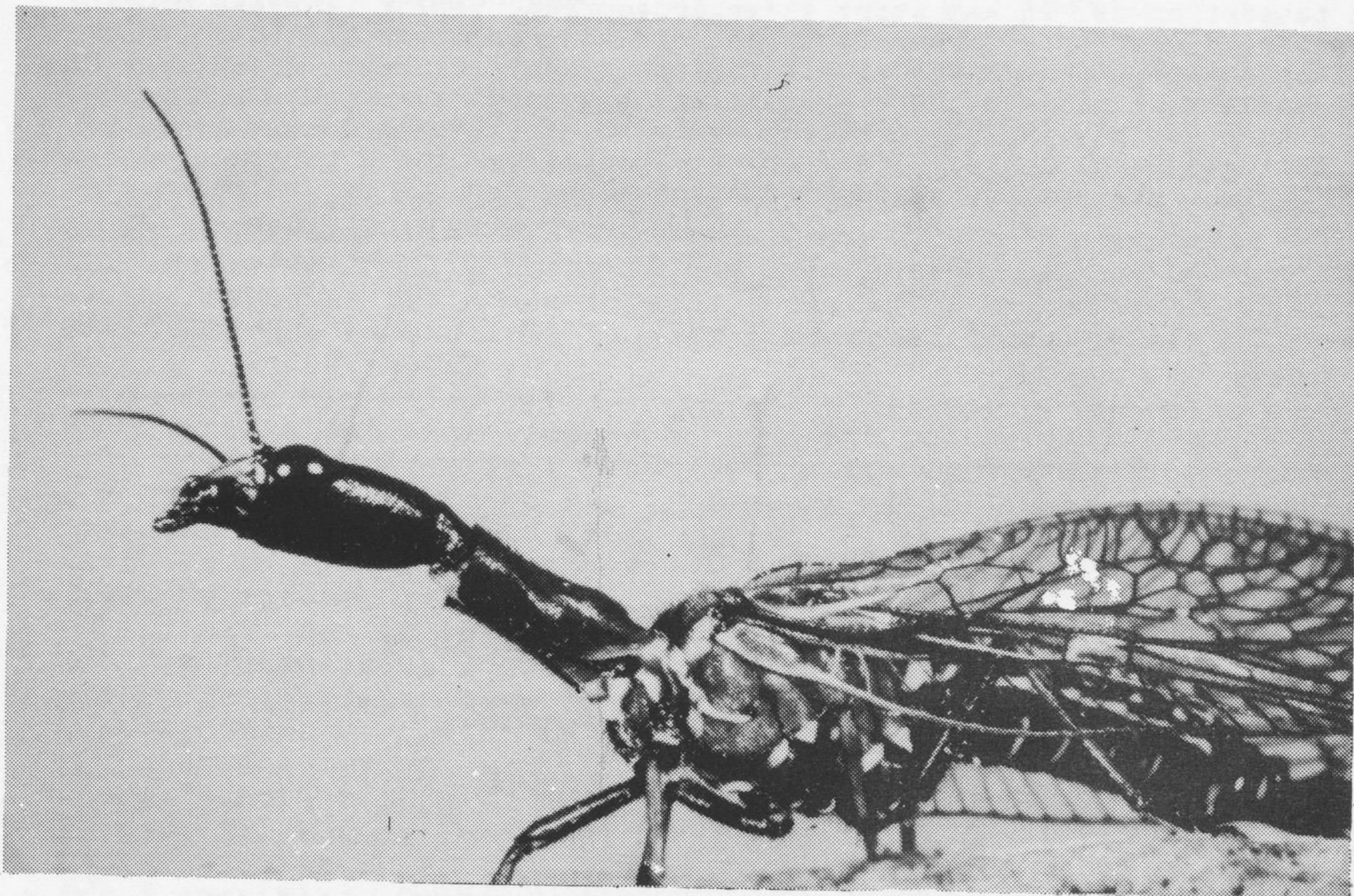
KAMELHALSFLUE — SKOGENS NYTTIGE JEGER

Av Tor Alvheim

Dette merkelige insektet som kalles kamelhalsflue er et sjeldent dyr å få øye på, men så fører den da også en skjult tilværelse inne i skogen. Der finner vi den helst på trestammer eller inne i barksprekker. Her går den på jakt, for kamelhalsflua er nemlig et rovdyr i insektverdenen. Og vi kan tenke oss at med sitt eiendommelige utseende med det langstrakte og smale brystpartiet, som har gitt den namnet kamelhalsflue, er dette en jeger laget for å komme til i trange hulrom og barksprekker.

Kamelhalsflua legger sine egg i barksprekker, og larvene er også rovdyr. De er langstrakte og raske som det voksne dyret. Larveutviklingen tar to år. Den første vinteren tilbringer larven i et hulrom i barken, den andre vinteren forpupper de seg godt skjult under barken. Puppestadiet varer i tre uker, og puppen har stor evne til å bevege seg. Det finnes tre forskjellige arter av kamelhalsflue i Norge, størrelsen er omkring to cm.

Kamelhalsflua er fra et menneskelig synspunkt en nyttig skapning. Både larven og det voksne dyret lever nemlig av små sommerfugllarver, bartrelus og andre smådyr som forårsaker skade på skogen.

Kamelhalsflue. Det langsmale brystpartiet som har gitt dyret namn, gjør at kamelhalsflua lett kan finne bytte i trange hulrom og barksprekker.

Foto: Tor Alvheim

OLJESØL PÅ TRØNDELAGSKYSTEN

Av Nils Røv

"Oljeeventyret" står for døra utenfor Trøndelagskysten. Tidlig i februar i år fikk vi en påminnelse om hva vi kan vente oss i tida som kommer. Tungolje drev inn fra havet mot kysten av Nord-Frøya. Ingen visste hva som skjedde før fyrvokteren på Vingleia fant store mengder døende og sterkt forkomne sjøfugler som hadde søkt til land ved fyret. Det eneste han kunne gjøre var å skaffe seg ammunisjon og skyte de mest oljeskadde fuglene. I dagene som fulgte avlivet han 60 - 80 sjøfugl og et lignende antall ble funnet døde. De fleste var haveller, men det var også en del ærfugl og noe teist. Også ved Mausundvær ble det rapportert om oljeskadde sjøfugl.

Først over en uke senere ble det tatt et initiativ for å forsøke å kartlegge hva som hadde skjedd med sjøfuglbestanden i området og hvor stort område som var rammet. Direktoratet for Vilt og Ferskvannsfisk stilte et begrenset beløp til disposisjon og to ornitologer, Aage Tørris Ekker og Tor Bollingmo dro utover på feltarbeide. Selv om undersøkelsene kom alt for seint i gang, fantes det fortsatt en del oljeskadde sjøfugl i området. Tabellen nedenfor viser hvilke arter som ble observert skadet eller funnet døde. De fleste ble påvist på Vingleia og i Mausundvær, noen få ved Bogøya og Sula og i alt 8 individer ved Halten. Totalt har en bevis for at 200 - 250 sjøfugl omkom på grunn av oljeskader. I den rapporten som ble utarbeidet konkluderes det med at den oljen som drev inn mot kysten må ha passert et ca. 25 km² stort skjærgårdsområde utenfor Vingleia og Mausundvær. I det hardest rammede område ble sannsynligvis mellom en tredjedel og halvparten av ande- og alkefuglene skadet. På dette grunnlaget ble det anslått at minimum 300 - 500 sjøfugl ble drept av oljen. De oljeskadde artene som ble påvist på Halten, gråmåke, krykkje og lomvi, tydet på at det også hadde drevet olje forbi ute på havet, uten å ha kommet inn til kysten. Hva som har skjedd med alkefuglene der ute vet vi ingen ting om.

Tabell 1.

	Oljeskadet	Funnet død	Sum
Toppskarv	1		1
Ærfugl	29	2	31
Havelle	4	5	9
Siland	12		12
Gråmåke	6		6
Krykkje	2		2
Lomvi	1	1	2
Teist	11	3	14
Total	66	11	77

Ærfugl

Nok en gang var denne arten hardest ramma.

Foto: Knut Krogstad

Denne episoden viser at det fortsatt er alvorlige mangler ved deler av vår oljevernberedskap, men vi vet at de ansvarlige myndigheter nå vil anstrenge seg for at denne beredskapen skal bli så god som mulig. Det er likevel en illusjon å tro at vi noen gang skal kunne få et oljevern som vil være så effektivt at livet i havet ikke vil bli skadelidende ved fremtidige oljeutslipp på Trøndelagskysten. Den skjærgård vi har, gjør det ganske enkelt umulig å samle opp oljen når den først har nådd inn til kysten. Særlig gjelder dette i dårlig vær. Erfaringer fra Nordsjøen viste at det heller ikke i åpent hav er mulig å samle opp olje fra havet i sterk vind og høy sjø. Vi må derfor alle være klar over at en sterkt lidende kystnatur er den pris vi må betale for å kunne utvinne olje utenfor kysten. Å tro noe annet er ønsketenkning.

ATLASPROSJEKTET I TRØNDELAG

Vi vil få minne på at materialet fra årets feltsesong skal sendes inn så raskt som mulig (egentlig er det satt en frist til 15. sept.). I år er dette spesielt viktig da det vil bli utarbeidet en mer fyldig situasjonsrapport som angir status pr. 1/1-1980. Skal du få med dine registreringer så send de inn nå!

I Atlasartikkelen i nr. 2 hadde det dessverre sneket seg inn et par feil: Rutene PS 18,19,28 og 29 er godt undersøkte, ikke rutene PS 17,18,27 og 28 som det feilaktig sto oppført på fig. 2. Ellers var en åpen sirkel på rute VM 34 falt ut på fig. 3. Vi beklager!

Utfylte skjemaer (vi tar også gjerne mot ufullstendig undersøkte ruter) for rutene i Nord-Trøndelag sendes til:

NOF avdeling Nord-Trøndelag, Postboks 5, 7670 Sakshaug.
Merk gjerne konvolutten med "Atlas".

Utfylte skjemaer for rutene i Sør-Trøndelag sendes til:

Atlas-prosjektet v/Odd Rygh, Postboks 139, 7001 TRONDHEIM

TRØNDERSK NATUR SUPPLEMENT NR. 2 - 1979

FUGLELIVET PÅ STEINKJERMYRA I SNASA,
OG I OMRADENE OMKRING.

AV TORGEIR NYGARD

TRØNDERSK NATUR SUPPLEMENT
Nr.2 1979 FORELIGGER NÅ !

Omtale av supplementserien er gitt i TN nr.4-78 og nr.2-79. Nr.2 i serien er nå til salgs: "Fuglelivet på Steinkjermyra i Snåsa, og i områdene omkring", av Torgeir Nygård. Prisen er kr.10.-, og heftet kan bestilles gjennom TN-postboks 1719 Rosenborg, 7001 TRONDHEIM. Det er enda noen eksemplarer igjen av nr.1. Pris kr.10.-. Et tredje nr. er under arbeid: "Fuglefaunaen i Borgsåsen og Tromsdalen, Levanger og Verdal kommuner", av Knut Krogstad.

NOF, AVD. NORD-TRØNDELAG

Lokallag i fylket

Som antydnet i TN nr. 4/78 var stifting av lokallag aktuelt flere steder i fylket. I TN nr. 2/79 kunne vi således bringe den første lokallagsrapporten, den gang fra NOF, Namsos lokallag. Nå har etter hvert hele fem lokallag konstituert seg, hvorav to er feltbiologiske foreninger. Samarbeidet med feltbiologiske foreninger er spesielt for NOF, avd. Nord-Trøndelag og tyder vel på at vi her ser mer på arbeid og interesse enn formelle namn. NOF sentralt godtar formelt ikke annet enn NOF- NN lokallag som namn. For at interessert i de aktuelle områdene skal få en adresse å kontakte, gjengir vi her ei liste over lokallaga pr. i dag:

- NOF - Namsos lokallag v/Arnstein Grongstad, Olav Duuns vei 14, 7800 NAMSOS
- Verdal lokallag v/Arnstein Indahl, Ulvilla, 7660 VUKU
- Inderøy lokallag v/Ola Vie, 7670 SAKSHAUG (Inderøy Feltbiol. for.)
- Leksvik lokallag v/Helge Hagen, 7120 LEKSVIK
- Malm lokallag v/Magnar Olsen, 7720 MALM (Verran feltbiologisk for.)

Lokallagenes arbeidsoppgaver er mange og ved å lese nedenforstående rapport fra Verdal lokallag vil en få presentert en del av dem.

NOF, Verdal lokallag

Verdal lokallag ble konstituert 19. april 1979. Laget har hatt tre ekskursjoner denne våren, en til Tautra, en til Leksdalsvatnet og en med overnatting til Vera. Til Tautra var 19 personer med, til Leksdalsvatnet 30 og til Vera 15. Bortsett fra ekskursjonene har vi også drevet med opphenging av fuglekasser, vårobservasjoner og, nærmest selvsagt, Atlasarbeid. Vi regner med å få dekket 8 - 9 kvadrat i løpet av denne sesongen. Medlemstilslutningen er etterhvert meget god og vi regner med å ha ca. 20 aktive i laget. Våre planer for framtida er på nåværende tidspunkt ikke helt klare, men det vil muligens bli arrangert en del ekskursjoner til høsten, da med hovedvekt på trekkende vadere, og til vinteren vil det selvsagt bli en rekke medlemsmøter.

Styret i lokallaget har denne sammensetning:

Formann: Arnstein Indahl, Ulvilla, 7660 VUKU
Kasserer: Einar A. Tromsdal, Tromsdalen, 7650 VERDAL
Sekretær: Magnus Julnes, Bjørstadhøgda, 7660 VUKU
Styremedlemmer: Torstein Myhre, 7650 VERDAL
Tore Sagvold, Bjørstadhøgda, 7660 VUKU

RAPPORT NR. 2 FRA LRSK, NORD-TRØNDELAG

Vadefugler

I "Vår Fuglefauna" nr. 1 i år kom den første faunistiske rapporten fra Nord-Trøndelag. Her ble observasjoner av de fleste artene som står oppført på vår liste over sjeldne/kritiske arter presentert. Men på grunn av at så mange av våre lesere ikke er medlemmer av NOF sentralt, og følgelig ikke får tilsendt "Vår Fuglefauna", gir vi her et samlet sammendrag av observasjoner av vadere oppført på begge listene (rapportarter og sjeldne/kritiske arter). Forøvrig oppfordres alle som har opplysninger av interesse fortsatt å sende disse til: LRSK, NOF avdeling Nord-Trøndelag, ved Geir E. Vie, 7670 Sakshaug. Ei liste over rapportarter og sjeldne/kritiske arter for vårt fylke ble sendt ut til våre medlemmer med årsberetningene for 1978. En kopi av denne kan bli sendt ved forespørsel til de som ikke har listene. Husk å ta med belegg (dokumentasjon) av observasjoner oppført på den siste lista!

Ellers hører vi gjerne fra våre medlemmer og aktive observatører. Er det enighet i det utvalget av arter vi har satt opp på listene? Hvordan bør materialet presenteres? Dersom noen er uenige i våre vurderinger angående de observasjonene vi har måttet underkjenne, hører vi også gjerne om dette.

Innsendte bidrag i 1979 har ikke kommet med i denne rapporten.

TJELD: Overvintrer flere steder i Trondheimsfjorden. Bl.a. har vinterbestanden økt sterkt på Rinnleiret, Levanger/Verdal. De siste 3 årene har bestanden stabilisert seg på 180-200 ind. (PGT). Arten har også begynt å hekke innover i fylket. Bl.a. har den hekket ved Naustfoss, Meråker (Arne Moksnes) de senere år. Reir med egg ved Stiklestad kirke 1/6-77 (JSU), ved Finsås, Snåsa 3/6-70 (AHA) og ved Leksdalsvatnet 20/6-77 (GBA).

BOLTIT: Bare et "nytt" mulig hekkefunn: Ett par Mefjellheia, Verran 2/6-68 (Torleif Andersen).

DVERGSNIPE: Observasjoner fra vårtrekket: Ett ind. Hammervatnet, Levanger 5-6/6-75 (ØSP). Fire ind. Eidesøra, Levanger 7/6-76 (AHA). To ind. Røstadlandet, Levanger 2/6-77 (AHA). Seks ind. Tautra 24/3-78 (RPE).

TEMMINCKSNIFE: Ett ind. med avledningsadferd Eidesøra, Levanger 16/6-69 (ØSP). I alt 9 reir ble funnet på Sandfærhus, Stjørdal i 1971 (SFF), bare ett i 1975 og 1976 (SFF). Fire ind. Berglia, Sørli 31/5-75 (TNY, PGT). Ett ind. Almadalen, Snåsa 5/6-75 (PGT). To fire territorier på Rinnleiret -75 og -76 (JSU). Ett ind. Ørin, Verdal 31/5-76 (JSU). Ett par Imsdalen, Snåsa 30/5-77 (TTY). Ca. 10 ind. Finnkoiesjøen, Meråker 6/7-77 (SER, GRO).

Hvem finner den første hekkende boltiten i fylket vårt?

FJÆREPLYTT: Ett varslende ind. på Hermannssnasa, Verdal 26/6-71 (PGT). Ett varslende ind. ved Snaufjellvatnet, Snåsa, og ett ind. like sør for Gressåmoen nasjonalpark 23. og 24. juli -73 (TNY, PGT). Ett ind. like sør for Djuptjønna, Snåsafjella 30/6 - 74 (Tor Kvam, PGT). Ett varslende par ved Reinhornfjellet, Snåsa 18/6 - 77 (TNY).

MYRSNIPE: Ett par med sterk avledningsmanøvre Rinnleiret 8/7-75 (JSU). Ett reir med egg Stormyra, Mosvik 2/7-76 (AHA). Tre varslende ind. Rauøya, Vikna 2/7-77 (FKU). Større flokker overvintrende myrsnipen er registrert på Sundnesleiret, Inderøy. Bl. a. ble 108 ind. talt opp her den 5/2-78 (Geir E. og Ola Vie, KAF). Seks ind. Verdalsøra 4/2-78 (PGT).

TUNDRASNIPE: Opptrer sporadisk på høsttrekket. I 1978 ble f. eks. arten registrert på Littleleiret, Frosta (2 ind.) den 15/9 (RPE). Fire ind. allerede 17/7-77 på Tautra (Erik Thoresen, GBA). Vårtrekk: Ett ind. Sutterøleiret, Stjørdal 29/5-74 (RSÆ).

POLARSNIPE: Ett ind. Lundsleiret, Steinkjer 8/5-67 (Torleif Andersen).

SANDLØPER: Opptrer sporadisk på høsttrekket, men ingen opplysninger foreligger fra de aller siste årene. Hele 12 ind. Tautra 8-9/9-73 (PGT m. fl.) Ett ind. Eidesøra, Levanger 26/9-74 (ØSP). Ett ind. Sandfærhus, Stjørdal 24/8-75 (GRO, RSÆ).

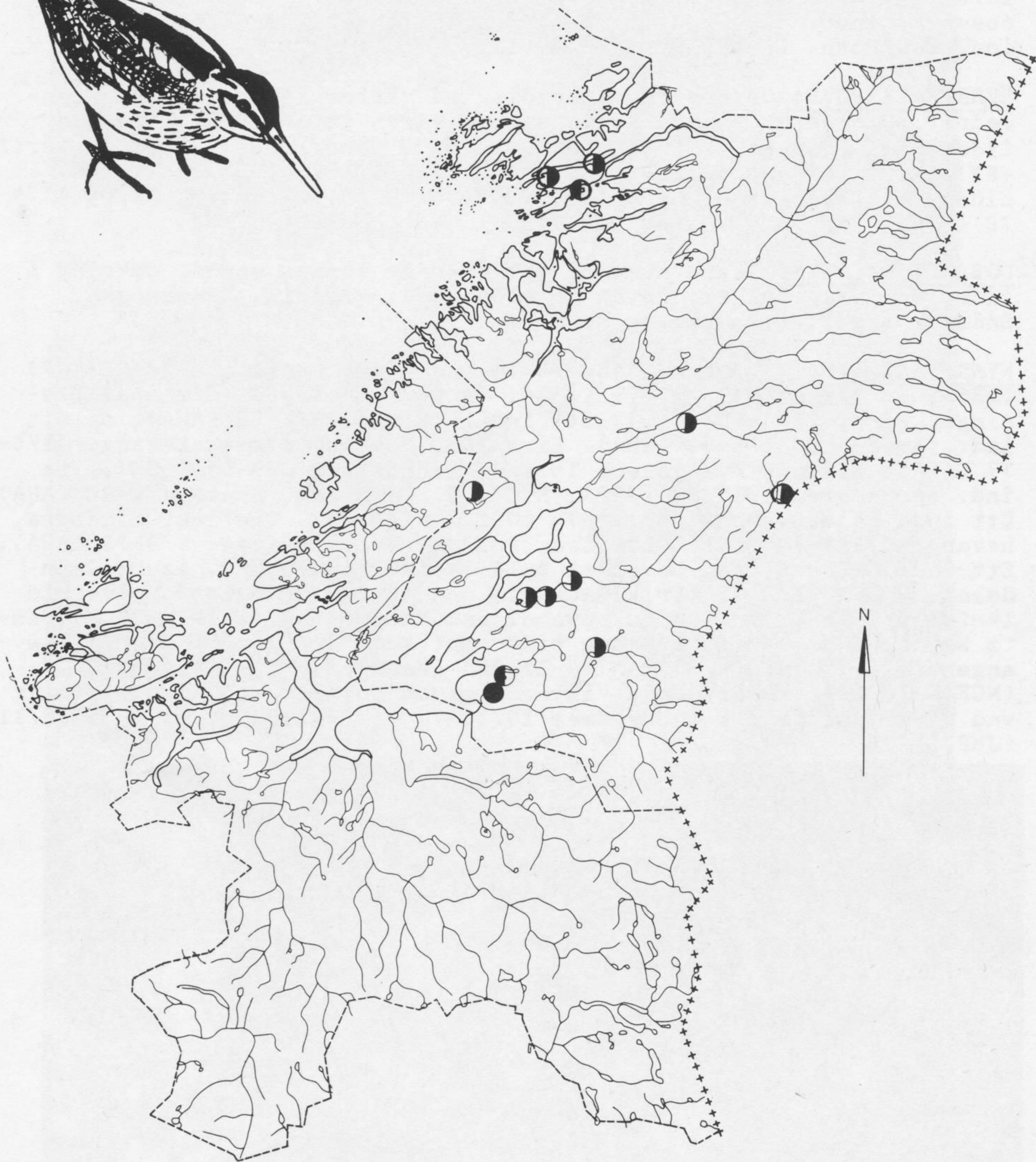
FJELLMYRLØPER: Arten er registrert på tre hekkelokaliteter etter 1970: Sørli, Snåsa og Meråker. På den siste ble ett reir med 4 egg funnet 5/7-77 (SER, GRO). Ett ind. Kanalen, Kolvereid 15-16/8-74 (FKU).

LANGNEBBET BEKKASINSNIPE: Ett ind. Øksninga, Nærøy 11/5-74 (FKU). Obs. er godkjent av NNSK.

SOTSNIPE: Opptrer sporadisk på vår- og høsttrekk. Vårtrekkregistreringer: Åtte ind. Rinnleiret 29/5-68 (ØSP). Ett ind. Langøra, Stjørdal 8/5-69 (Alv Ottar Folkestad). To ind. Kanalen, Kolvereid 26/5-76 (FKU). Høsttrekkregistreringer: Ett ind. Langåsdammen, Levanger 8/9-68 (JÅA). Åtte ind. Rinnleiret 4/10-68 (ØSP). Tre ind. Sandfærhus, Stjørdal 11/8-70 (GRO). Ett ind. Kanalen, Kolvereid 3. og 14-15/9-74 (FKU). Ett ind. Lundring, Nærøy 19/9-74 (FKU). Tre ind. Alfnesfjæra, Levanger 15/9-74 (ØSP). To ind. Huddingsdalen, Røyrvik 20/8-75 (ØSP). To ind. Kanalen, Kolvereid 18/8-76 (FKU). Ett ind. Kongensøy, Nærøy 28/8-76 (FKU).

RØDSTILK: Enkelte individer overvintrer i Trondheimsfjorden (islandsk rødstilk?). F.eks. ble 8 ind. registrert på Sundnesleiret, Inderøy 22/1-77 (KAF).

SKOGSNIPE: Ett par med små unger Tromsdalen, Verdal 6/6-70 (JÅA). Ett par i fluktspill ved Ramsåselva, Levanger 13/5-73 (Kjell M. Hansen, PGT). Varslende fugler ved Lauvåselva, Langstein 11/6-75 og ved Voldsvolden, Langstein 7. og 11. og 17/6-75 (JKS). Siste sted ble også engstelige ind. registrert sommeren 1976 (JKS). Ett par med små unger Heimtjern, Stjørdal 9/7-76 (SFF). Ett opphissa ind. ved Formofoss 17/7-76 (KKR). Engstelige fugler ved Gravtjern, Stjørdal 15/6 og 10/7-77 (JKS). Ett varslende ind. Øyenskviltjønna, Namdalseid 24/6-77 (Håkon Holien). En opphisset fugl Svartdalen, Øvre Skatval sommeren 1978 (JKS).

● : Vinterobservasjoner ◐ : Vårobservasjoner ◑ : Høstobservasjoner

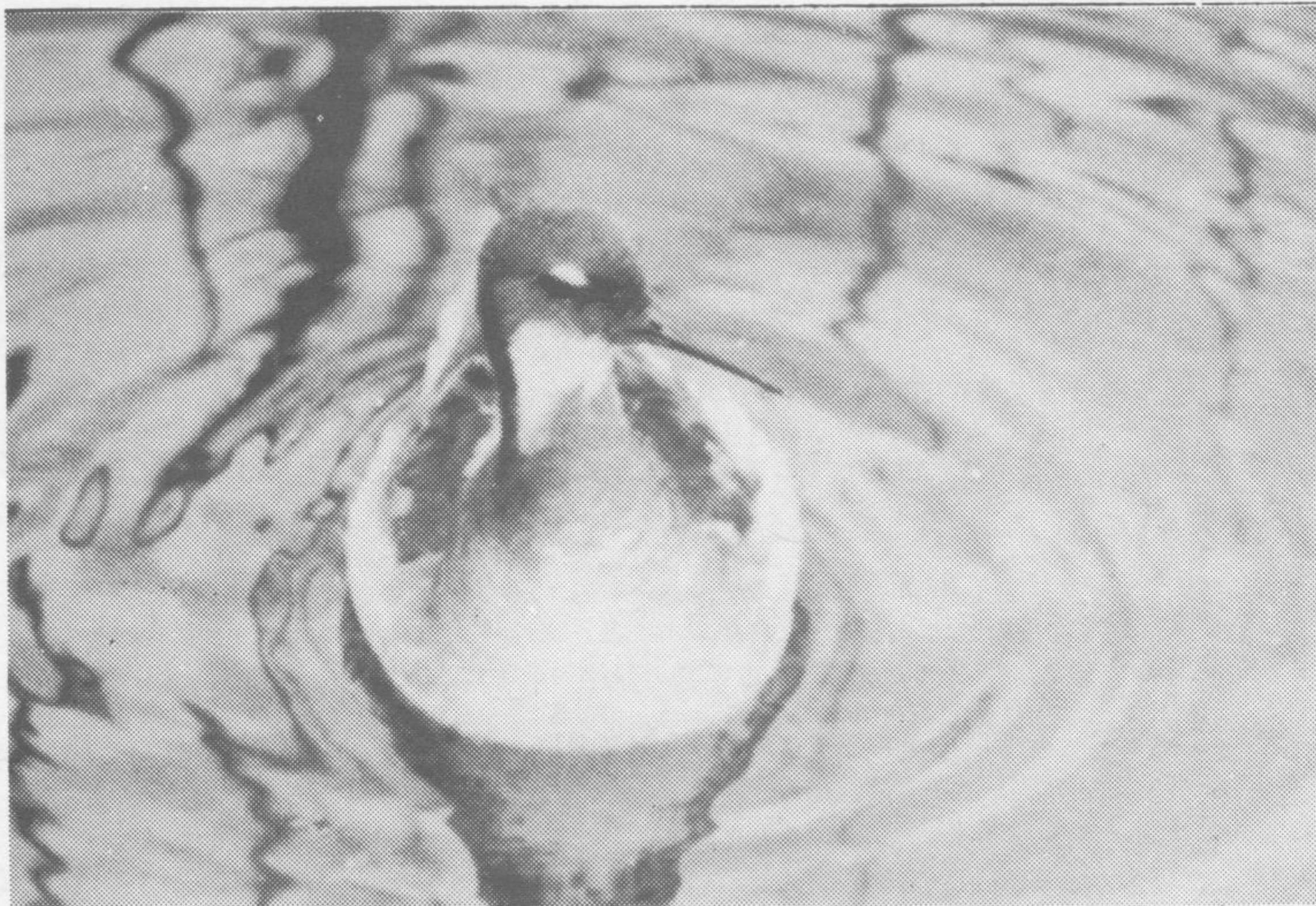
Fig.: Oversikt over de lokalitetene kvartbekkasinen er registrert i fylket vårt.

GRØNNSTILK: Sommerobs. utenom området angitt i Haftorn (1971): Ett ind. ved Vada, Verran 11/5-65 (TML). Ett ind. Sela, Verran 10/6-71 (TML). To ind. Eidesøra, Levanger 1/5-75 (ØSP). Høsttrekk-observasjoner: Seks ind. Alfnesfjæra, Levanger 2/9-68 (ØSP). Seks ind. Eidsbotn, Levanger 31/8-74 (TNY).

SVARTHALESPOVE: Observeres sporadisk på vårtrekket: Fem ind. Rinnleiret 20/5-68 og 2 ind. samme sted 9 dager etter (ØSP). Tre ind. Eidesøra, Levanger 24/5-68 (ØSP). To ind. Sandfærhus, Stjørdal våren -69 (GRO). Ett ind. Alfnesfjæra, Levanger 1/5-70 (ØSP). Ett ind. Eidesøra, Levanger 3. og 6/5-75 (TNY). To ind. Øksninga, Nærøy 11/4-76 (FKU). Ett ind. Volhaugen, Verdal mai -77 (SKA, TFR).

DOBBELTBEEKKASIN: Flere nye spillplasser er funnet spredt omkring i indre deler av fylket. Arten er kjent fra: Røyrvik, Namsskogan, Snåsa, Verdal, Levanger og Meråker.

KVARTBEKKASIN: Vårobservasjoner: To ind. Øvre Langstein 20-21/4-73 (JKS). Ett samme sted 12., 15., 16. og 27/4-74 (JKS). Ett ind. Øksninga, Nærøy 11/4-76 (FKU). Ett ind. Skatval 29/4-76 (AHA), og ett ind. samme sted 1/5-77 (AHA). Fire ind. Mossingvatnet, Levanger 2/5-77 (AHA). Høstobservasjoner: To ind. Rinnleiret 6/9-68 (ØSP). Tre ind. samme sted 1/10-69 (ØSP). Ett ind. Grønnøra, Snåsa 4/9-70 (AHA). Ett ind. Sela, Verran sept. -74 (Ulf Danielsen). Tre ind. Eidesøra, Levanger 29/9-74 (ØSP). Ett ind. Forramyrene, Levanger 6/9-75 (AHA). Ett ind. Alfnesfjæra, Levanger 9/10-74 (ØSP). Ett ind. skutt Gaundalen, Snåsa 21/9-75 (Erik Gaundal). En-to ind. Kanalen, Kolvereid 14-28/10-75 (FKU). Ett ind. Øyahalsen, Nærøy 3/10-7/11-76 (FKU). En-to Kanalen, Kolvereid i samme tidsrom (FKU). Ett ind. Eidsbotn, Levanger 17/9-77 (GBA, ØST). Min. 12 ind. Kanalen, Kolvereid 8/10-77 (NOF N-Tr.lag ekskursjon). Vinterobservasjon: Ett ind. obs. jevnlig ved Øvre Langstein i tidsrommet 10/11-74 til 30/1-75 (to ind. 10/11) (JKS).

Svømmesnipa hekker sporadisk i våre østligste fjellstrøk.

SVØMMESNIPE: Ett ind. Eidesøra, Levanger 25/8-69 (Odd Schei). Ett ind. Klingsundet, Snåsavatnet 11/9-69 (SAK). Ett par med dununger Gaundalselva, Snåsa 28/6-74 (SAK, TNY). To ♂♂ og ei ♀ varslet kraftig ved Finnvolltjønnna, Snåsa 11/6-74 (SAK, TNY). Tre varslende ind. Lakavatnet, Vera 18/7-74 (KKR). En ♂ Hammervatnet, Levanger 29/5-75 (JSU). Ett par Berglimyra, Sørli 2/6-75 (TNY, PGT). Ett par Stigåtjønnin, Skjækerfjella 12/6-75 (KKR). Tre ind. Lakavatnet, Vera 22/6-75 (KKR). Ett ind. i det gamle utløpet av Stjørdalselva 29/7-75 (JSU). Ett ind. Tautra 6-7/7-76 (EBA). Ett ind. Falstedbukta, Levanger 8/8-76 (KKR). Åtte ♀♀ Løddølsjøan, Meråker 6/7-77 (SER, GRO). Ett par med dununger Buråa, Verdal 25/7-77 (TFR, SKA). En varslende ♂ ved Gåstjern, Meråker juli -77 (SER, GRO).

Benyttede forkortelser av observatørens navn:

JAA: Jon Åge Asphjell, GBA: Georg Bangjord, TFR: Tore Frøseth, KAF: Kjell Arne Furunes, AHA: Arnold Hamstad, SKA: Svein Karlgård, SAK: Svein A. Karlsen, KKR: Knut Krogstad, FKU: Franz Kutschera, TML: Tor Magne Larsen, TNY: Torgeir Nygård, RPE: Roar Pettersen, SER: Svein E. Ringen, GRO: Gunnar Rofstad, JKS: Jon Kristian Skei, ØSP: Øyvind Spjøtvoll, SFF: Stjørdal feltbiologiske forening, ØST: Øyvind Størkersen, JSU: Jon Suul, RSÆ: Rolf Sæther, PGT: Per Gustav Thingstad.

For LRSK Nord-Trøndelag
Per Gustav Thingstad

ALT I FOTO

**MARTIN
KNOPH
FOTO A/s**

7700 STEINKJER

Tlf.: 61975 - 66158

I serien ØSTFOLD-NATUR foreligger nå to meddelelser fra AKERØYA ORNITOLOGISKE STASJON, nemlig:

ÅRSRAPPORT AKERØYA ORN. STASJON 1976, 54 pp

VIRKSOMHETEN VED AKERØYA ORN. STASJON 1977, 64 pp

Rapportene inneholder komplette artslister, ringmerkingsoversikter, gjenfunnsrapporter, samt diverse artikler om fauna og flora på Akerøya.

Rapportene kan bestilles fra:

ØSTFOLD-NATUR, postboks 1145, 1601 Fr.stad Ø

Pris kr. 10,- pr. stk.

Annonse

VÅRE SMÅ PLAGEÅNDER

Litt om midd, lus, lopper m.m.

Av Per Gustav Thingstad

Høsten -78 ble det igjen oppstyr omkring en av våre små plage-ånder. Denne gangen var det hodelusa som slo til blant annet i Steinkjer og Namsos, - og det rådde en tid tilløp til hysteriske tilstander på skolene. Men noen så da også litt humoristisk på begivenheten, blant annet kunne man en dag lese på førstesiden i en av lokalavisene at "lusa rykker opp i gymnaset." Men hva vet vi egentlig om disse våre små plageånder, hvor mange ulike slike småkryp har vi, og hvor "farlige" er de egentlig? Vi skal her se litt på noen aktuelle arter, - for på tross av at dagens hygieniske forhold har redusert antallet en god del, er det fortsatt mange arter som enda kan forekomme nokså vanlig.

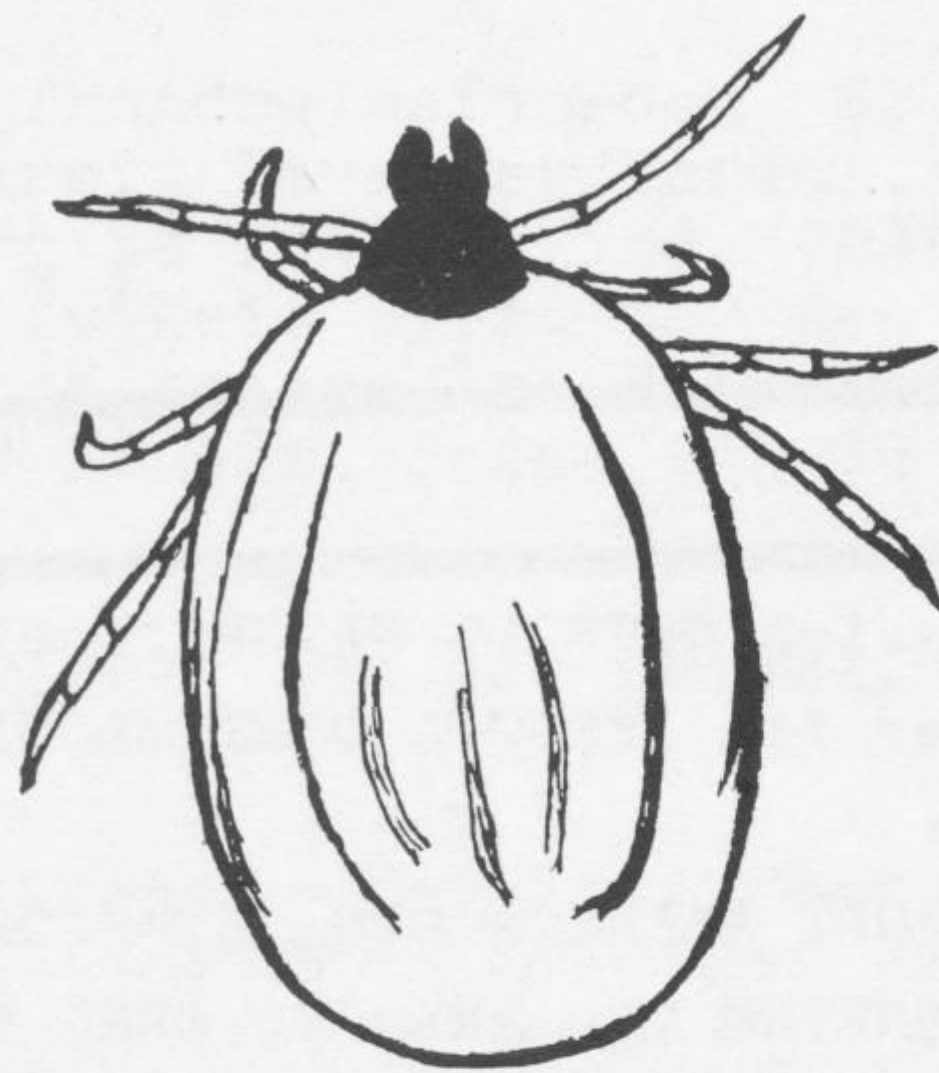
MIDD - ACARI

Disse utgjør en meget form- og artsrik gruppe. Mange av dem er betydelige nyttedyr som nedbrytere av organisk materiale, mens enkelte "utskudd" er utpregete skadedyr i det de lever som parasitter på virveldyr. De fleste blir ikke lagt merke til før vi eventuelt sjøl får føle de på kroppen. Et unntak er lik og flåtten som på grunn av sin størrelse (en hunn fyllt med blod kan bli 1 cm lang), og relativt regelmessige forekomst, er kjent av de aller fleste.

Flåtten (Ixodes ricinus) er følsom overfor uttørking, og er derfor nokså kystbundet.

Den finnes vanligvis bare langs kysten av Trøndelag, men i begynnelsen av sept. -74 ble flått funnet på en smånager så langt inne som ved Stod ved Snåsavatnet.

Flåtten som er en utpreget blodsuger, sitter oppe i vegetasjonen og venter på at et offer skal passere. Dersom den er sulten nok kaster den seg over den første og beste som passerer, menneske, pattedyr eller fugl kommer på det samme. Ja, til og med krypdyr kan den hake seg fast på. Nå borrar den seg raskt

Hunnlig flått fyllt med blod.

ned i huden, og suger blod ved hjelp av stikkesnabelen. Etter 5-6 dager er den mett og slipper taket. Men etter at blodet er fordøyd vil den igjen forsøke å finne et nytt offer, for den er avhengig av å finne en blodgiver tre ganger før den kan formere

seg. Så er den da heller ikke snauere enn at en hunn legger opp-
til 3000 egg dersom hun overlever.

En flått som har borret seg inn i huden er vanskelig å få fjernet fullstendig, sjøl med pinsett. Dersom en først kveler den med eter, sprit, fett eller lignende en 10-15 minutters tid før man forsøker å dra den ut, er derimot sjansene for å få ut hele dyret mye større.

Alle som har fått flått på seg kan vel være med på at det ikke er noen trivelig følelse. Og i sterkt infiserte områder kan de opptre i så store mengder, at både sau og storfe kan bli svekket på grunn av blodtapet. Enda verre er det imidlertid at den er en utpreget sykdomsspreder. En rekke meget alvorlige sykdommer både hos mennesker og dyr kan bli spredt ved hjelp av flåtten, f.eks. storfesykdommen rausott eller hagesott (som skyldes et encellet dyr), en hjernehinnebetennelse som skyldes et virus og tularemi (harepest).

Lundelusa (Ceratixodes uriae) er en annen av våre flåttarter som lett kan bite seg gjennom menneskehud. Denne arten kan opptre i store mengder i forbindelse med våre fuglefjell, - og heller ikke denne arten er behagelig å få på seg. Heldigvis er ikke lundelusa kjent for å være noen sykdomsspreder.

Skabbmidd (Scarcoptes scabiei) Denne vesle midden på omlag 1/3 mm er synderen for "sykdommen" skabb. Den lever av sjølve huden som den graver ganger i. På grunn av størrelsen ser vi ikke midden, men rødme og eksemlignende utslett avslører at vi har fått på oss skabbmidd. Eggene legges i huden, og de utvikles til voksne midd i løpet av vel 2 uker. Smitten skjer ved at drektige hunner overføres ved direkte kontakt mellom mennesker.

Husstøvmidd (slekten Dermatophagoides) Disse mikroskopiske middene er det ikke lenge siden man oppdaget, sjøl om de nok til alle tider har levd i intim kontakt med oss. I store mengder lever de fredsommelig i våre senger, der de eter hudskjell som vi hele tiden skaller av. Så langt er alt såre vel, - men så er det blitt avslørt at det er nettopp disse middene folk som er asmatiske reagerer på, - og ikke det ordinære husstøvet som man tidligere trodde. Det beste middelet mot dette "husdyret" er grundig og hyppig støvsuging.

Skabbmidd

Støvmidd

EKTE LUS - ANOPLURA

Dette er i motsetning til midden en liten gruppe som tilhører klassen insekter (midden tilhører klassen edderkoppdyr). De er tilpassete snyltere, mangler vinger, har sterkt reduserte øyne, spesialbygde munn-deler for å bite og suge og kraftige gripeklør. De fleste pattedyr har sine egne lusearter, og mennesket har også to slags lus, nemlig menneskelus og flatlus.

Menneskelusa (Pediculus humanus) Denne arten opptrer i to former som er så like hverandre at de stort sett bare kan skilles på grunn av levevis. Kroppslusa, P. h. corporis, vil man kunne finne både på kroppen og i klærne (dersom man først har fått den).

Den legger sine egg i klærne, og er derfor lett å holde unna, for den overlever ikke dersom vi er normalt renslige.

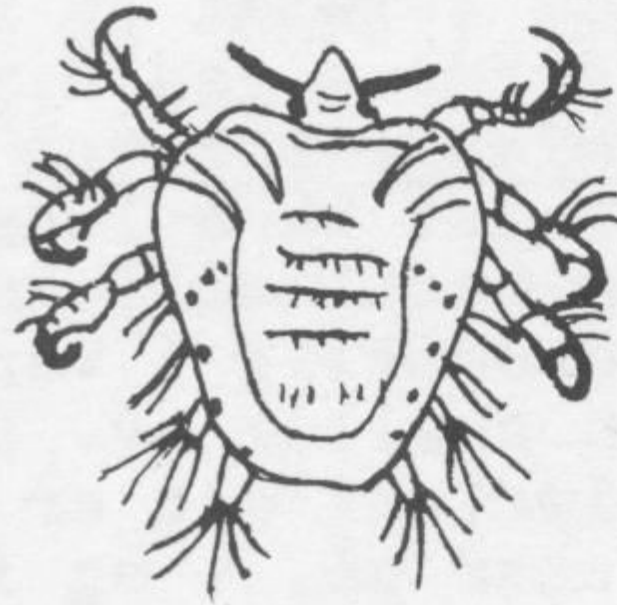
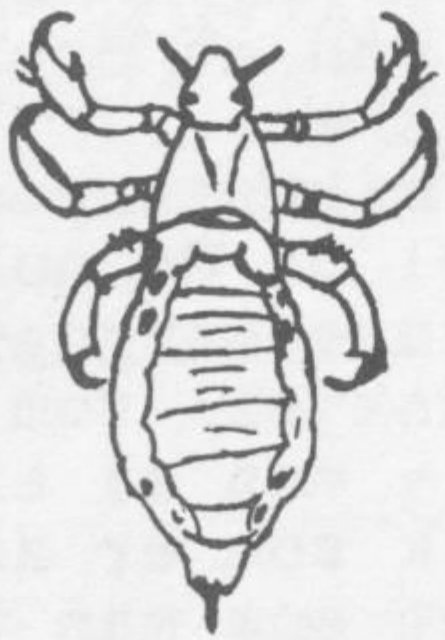
Ved primitive forhold hvor mennesker stues tett sammen, f.eks. ved naturkatastrofer, er den imidlertid en alvorlig plage, da den dessuten overfører en rekke alvorlige sykdommer.

Hos oss opptrer fortsatt den andre formen, hodelusa, P. h. capitis, nokså regelmessig. Som vi har hørt er det spesielt blant skolebarn den opptrer, men da den er nokså "smittsom" kan den lett ramme også andre deler av befolkningen. Den 2-3,5 mm lange lusa, opptrer som navnet sier på hodet til folk, der hunnen legger sine egg på hårene. Hvert egg blir festet ved hjelp av et sekret så de sitter godt og er fantastisk seiglivede. Sjøl hyppig hårvask er ingen garanti for å bli fri dem.

Ei hunn legger fra 120 til 200 egg, og utviklingen fra egg til voksen tar omlag 25 døgn for menneskelusa. Menneskelusa må ha blod minst to ganger pr. døgn, og dør etter bare noen få dager om den ikke får det. Sårene etter stikkene gir en irriterende kløe, men heldigvis er ikke hodelusa noen smittespreder.

Hodelusa kan spres ved nær kontakt, eller ved låning av hodeplagg, kammer m.m. Men det er også kjent at menneskelusa kan spres med f. eks. husflua.

Hodelusa kan bekjempes med medikamenter, men dette gjelder bare de voksne individene. Eggene er for hardføre, derfor må behandlingen gjentas med 3-4 dagers mellomrom en del ganger.

Til venstre egg og voksent individ av hodelus, til høyre et voksent individ av flatlus.

Flatlus (Phthirus pubis) "Kjært" barn har mange navn, så også med denne arten som på folkemunne blant annet går under navnet erotikkhøns og hyggemygg.

Det skulle hense på at den vesle, brede lusa med de meget velutviklede "klosaksene" trives best der hårveksten ikke er så tett som på hodet. Den har en veldig appetitt på blod og suger i timevis. Dersom den kommer bort fra verten dør den allerede i løpet av et døgn. Ei hunn legger ca. 25 egg, og hvert egg klebes godt fast til hvert sitt hår.

Det er vel kjent at flatlusa først og fremst spres fra menneske til menneske ved kjønnslik kontakt, men da den er funnet relativt ofte sjøl på små barn, er det klart at den kan spres på flere måter.

Flatlusa kjennegir seg som regel ved blålige flekker under huden et par timer etter et bitt, - i tillegg til at de gir en kraftig kløe. Den opptrer heldigvis langt sjeldnere enn hodelusa i større epidemier i Norge.

LOPPER - SIPHONAPTERA

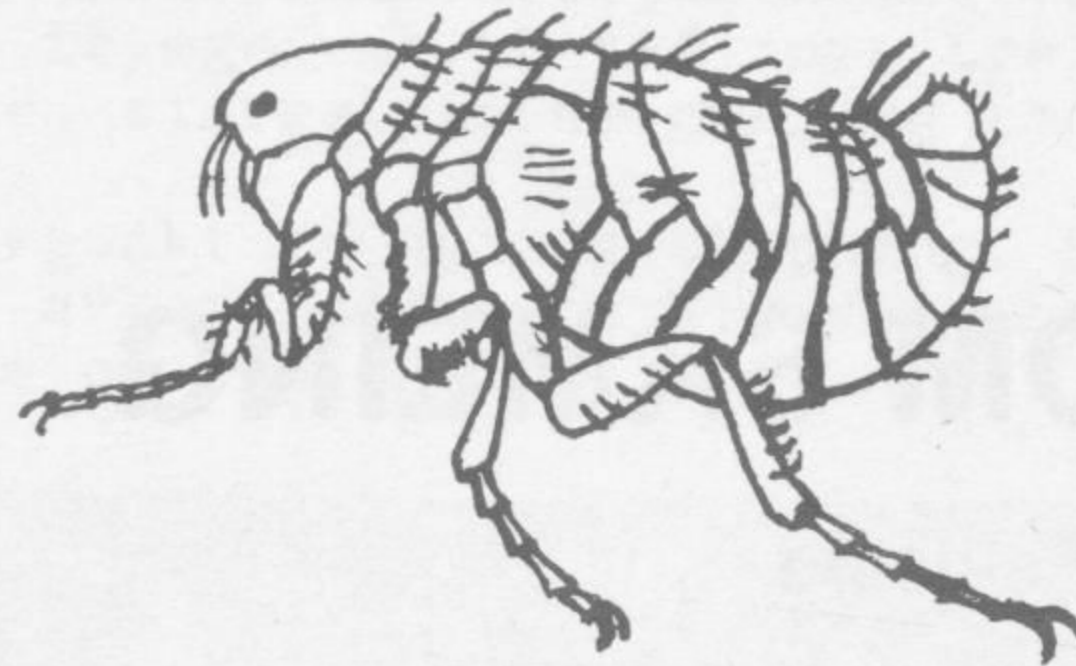
Denne insektordenen består av små (1,5-6mm), vingeløse arter. Kroppen er sammentrykt fra sidene. Loppene er utrolig harde, og deres seige kitinpanser gjør at det er nærmest umulig å klemme dem i hjel. De kan pile raskt av sted, og de kan gjøre imponerende sprang på hele 30 cm.

Hver enkelt loppeart er mer eller mindre avhengig av en spesiell dyreart som vert. Dersom vi får på oss ei loppe fra et dyr, vil den ikke kunne legge egg på oss, - men de kan nok suge blod ei stund. Spesielt lopper fra ville katter kan forårsake plager, da disse loppene kan leve i månedvis av bare menneskeblod. Og disse blod-sugende parasittene kan man nok trenge så lang tid for å venne seg til!

Utviklingen av loppene er avhengig av temperaturen. Disse insektene har en fullstendig utvikling, slik at vi i fra egget først får et larvestadium (fra 8 til 150 dager), så forpupper de seg ved at de spinner seg inn i en kokong. Her kan de ligge opp til flere år og vente på at den rette verten skal dukke opp.

Menneskeloppa (Pulex irritans)

Vi mennesker har også vår spesielle art, - som nok i gamle dager spillte en langt større rolle enn det den gjør i dag. Det som kanskje er den vesentligste årsaken til at vi fortsatt ikke er helt fri denne plagen, er at arten også har funnet at grisen er en annen passende vert! (Uten at vi av dette skal ut- val lede at vi-av alle pattedyrarter-står nærmest grisen i slektenskap.

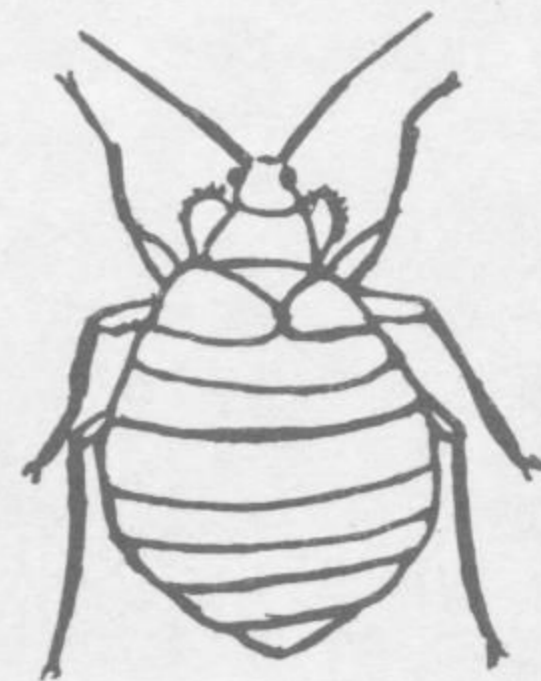
Loppe

Skulle vi være så uheldige å få med oss ei loppe heim fra et besøk i grise fjøset, er det likevel ingen grunn til panikk. Larvene krever nemlig en nokså høy luftfuktighet for å utvikle seg, - dessuten setter de lite pris på dagens hygieniske forhold. De vil derfor ha minimale sjanser i moderne, tørre heimer.

ANDRE ARTER

Som kjent har vi en rekke andre små plageånder som kan bite eller stikke oss. Men i denne forbindelse vil vi ikke i det hele komme inn på de tallrike flue-, mygg- og vepseartene m.m. som spesielt midtsommers kan være svært så irriterende.

Vi skal bare til slutt kort nevne et annet dyr, som tidligere var svært så utbredt og forhatt, nemlig veggedyret (Cimex lectularius) som tilhører insektordenen teger (Heteroptera). Det er en vingeløs tegeart som kom til Norden rundt år 1600. I motsetning til lus og lopper oppsøker dette dyret bare verten for å suge blod. Om dagen ligger den på lur, som navnet tilsier,

Veggedyr

i sprekker i veggen, i sammenføyninger, under tapeter, bak bilder eller veggtepper og da helst i nærheten av våre senger. For om natten kommer de snikende, og kan i løpet av 10 min. drikke opp til 7 ganger sin egen vekt i blod.

Veggedyret kommer fra et varmt og tørt klima, slik at våre moderne boliger skulle passe det godt i så henseende. Likevel er det heldigvis på rask retur igjen takket være veggedyrkontrollen og moderne, syntetiske insektgifter.

LITTERATUR

Norges dyr. Bind 4 & 6. J. W. Cappelens forlag A/S. Oslo 1971.

Djurdens Värld. Bind 3 & 4. Förlagshuset Norden AB. Malmö 1964.

Skadedyr i hus og hytte. NKS-Forlaget. 1976

Sundby, R., 1970. Insekter. Universitetsforlaget.

LITT OM SAMLING

Av Karsten Feldsted

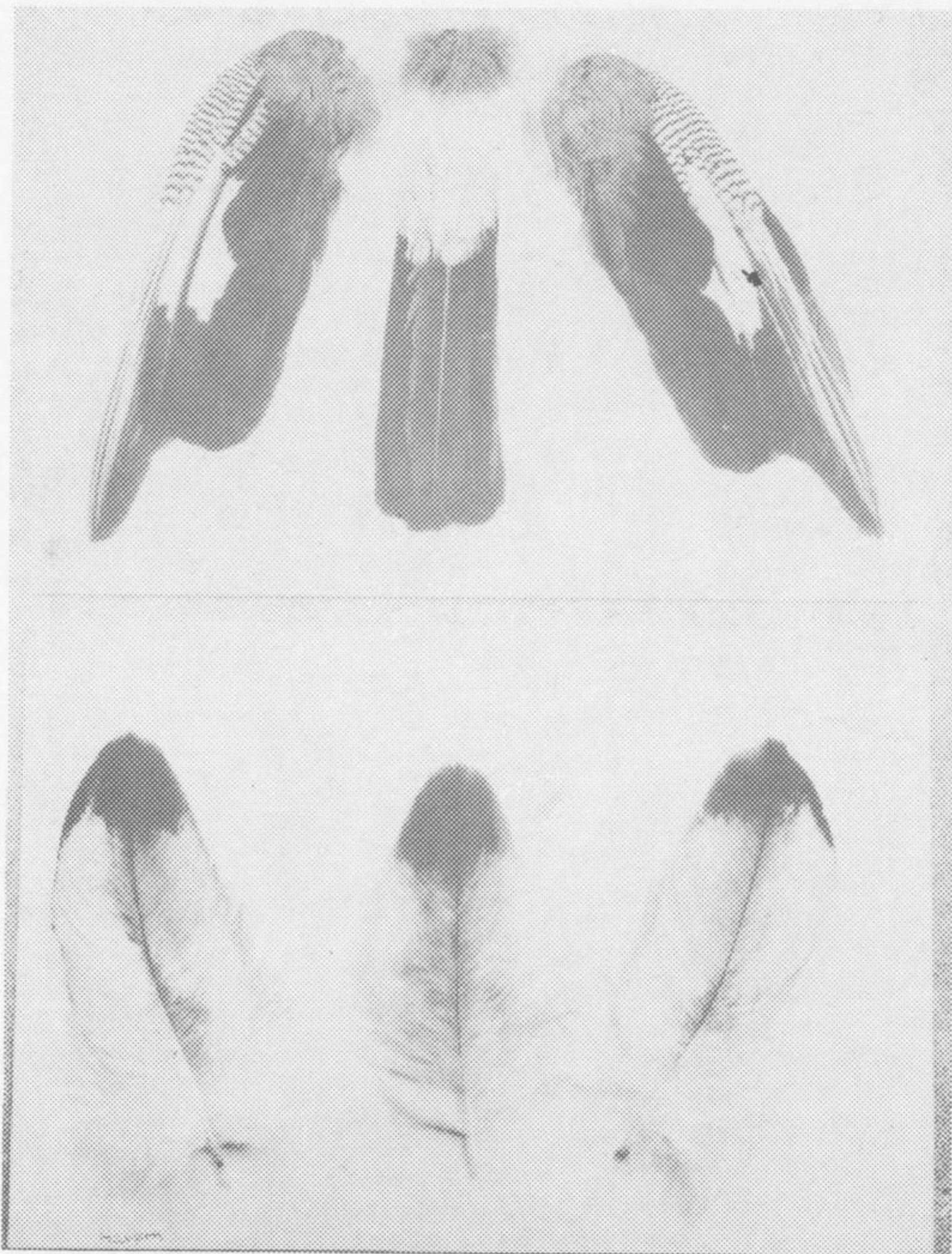
Når man som fugleinteressert tilbringer mange timer i naturen, finner man av og til døde fugler. Man tar fuglen opp, studerer den og får ofte et ønske om å bevare funnet og vise det til interesserte venner og bekjente. Men hva kan man gjøre? Jeg skal her ganske kort gi noen forslag, idet jeg helt ser bort fra en utstopping av fuglen.

FJÆRSAMLING: Å samle fjær vil gi en mulighet for å oppleve fjærenes farge, form og struktur på en helt ny måte. Men ideen med en fjærsamling kan også ha en praktisk betydning, idet man samtidig kan forbedre sine evner som feltornitolog, enn flere håndbøker kan gi. Mange fugler har jo sine kjennetegn på vinger og hale. Fjær kan ofte være sikre bevis for en fugls tilstedeværelse.

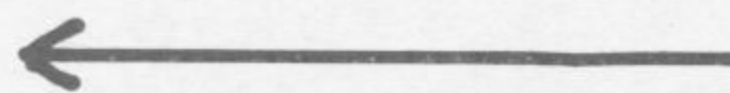
De enkelte fjær kan oppklebes på et A4-kartong og settes i plastlommer for oppbevaring i ringperm.

VINGESAMLING: Vinger på fugler opp til trostestørrelse kan prepareres på følgende måte: Vingen skjæres av så tett inntil kroppen som mulig, brettes ut og spennes opp på en treplate med knappenåler og pappstrimler. Etter en uke er vingen så tørr at den beholder den ønskede stilling. Halen kan skjæres av med et stykke av gumpen og spennes opp på samme måte.

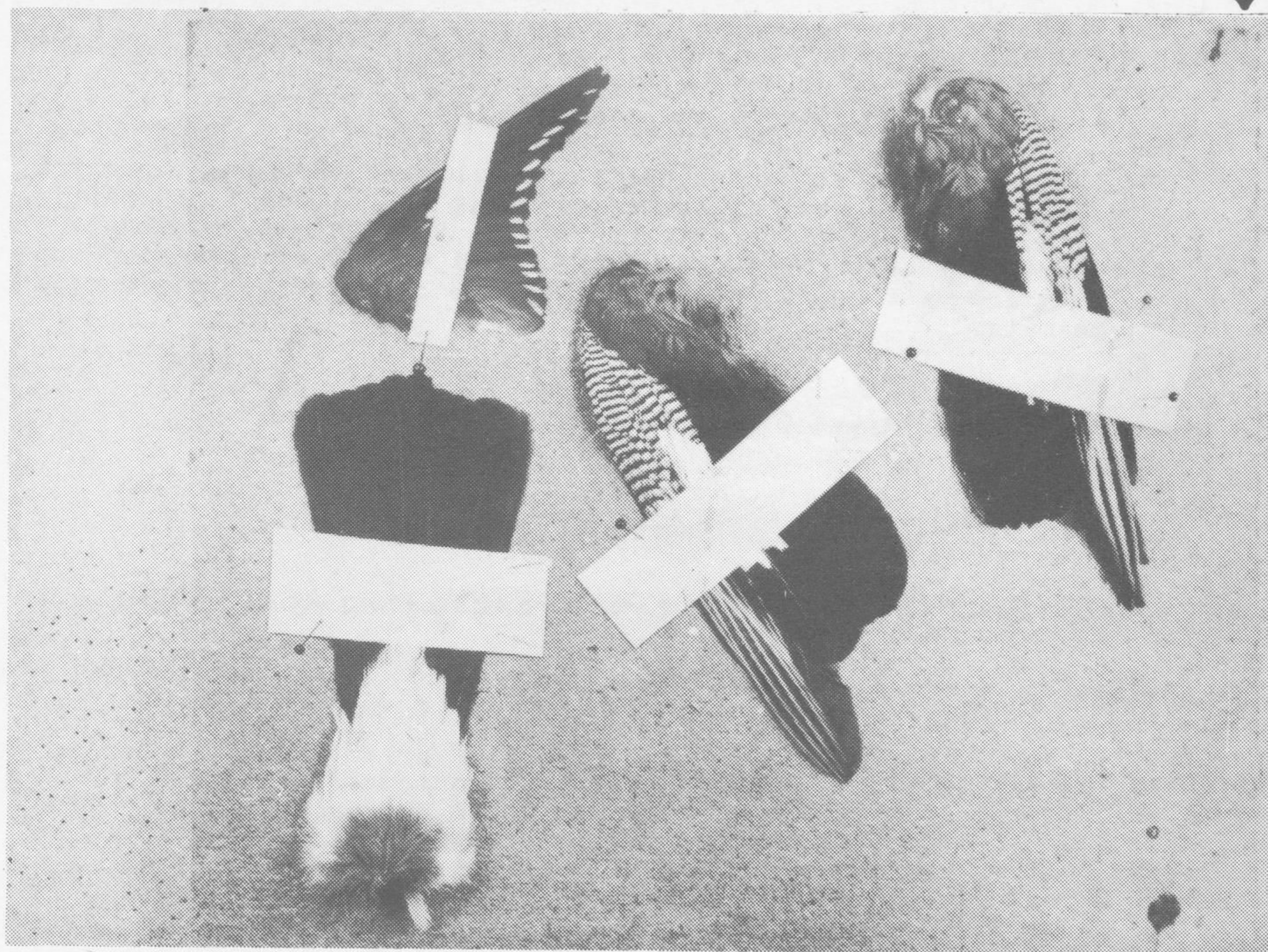
Når det gjelder vinger av større fugler er det nødvendig å ta bort vingemuskulaturen. Dette gjøres ved å legge et snitt langs vingeknokkelen på undersiden av vingen, og muskelen tas bort med en pinsett eller kniv. Skinnet pensles med en alun-oppløsning (alun og vatn) og bomull legges inn langs vingeknokkelen. Vingen kan heretter spennes opp for tørring.

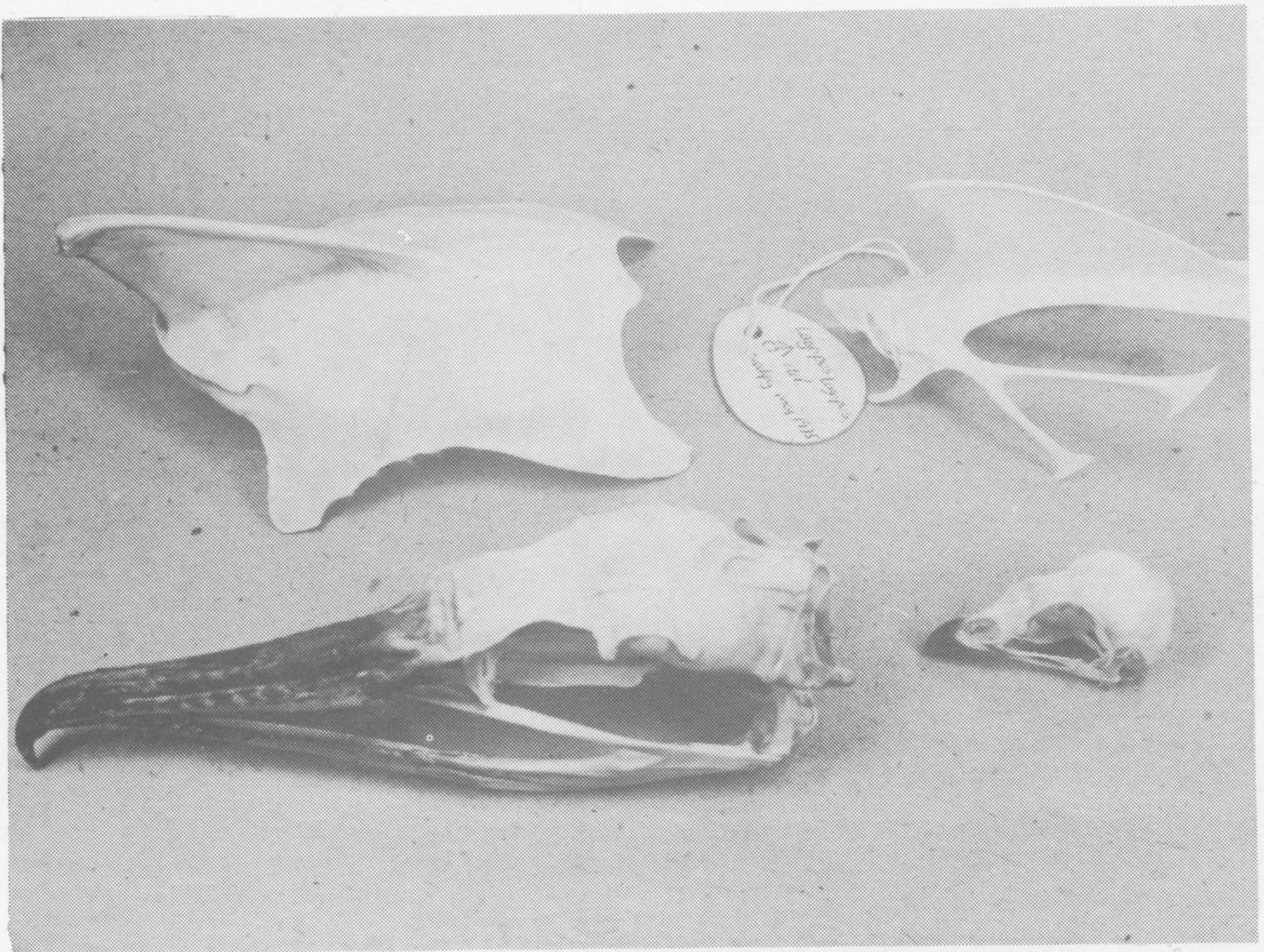

Oppklebing av vinger og fjær
på A4-ark. Foto:KF

Oppspenning av vinger og haler.
Foto:KF

Samling av kranier og brystbein.

Foto:KF

KRANIER OG BRYSTBEIN

Ofte er fuglen så rodden at kun skjelettet kan brukes. Hodet skjæres fra kroppen, ta bort så mye kjøtt og skinn som mulig og kok det i en kraftig såpeopløsning i ca. $\frac{1}{2}$ time. Heretter rengjøres kraniet med en pinsett eller kniv for kjøttrester og legges til slutt i en hydrogenperoksyd-opløsning (10%), for at kraniet skal bli skinnende hvitt. Brystbein rengjøres på samme måte.

(Stykket er tidligere trykt i KRYKKJA nr.2 - 1978).

STADNAMNSKRIVING

I forbindelse med Simen Bretten sin artikkel i TN nr.2-79 har vi fått en reaksjon på skrivemåten som er benyttet i stedsnavnet Hosensand. Vedkommende leser gjør oppmerksom på at det heter Hosnasand, ikke Hosensand. Alle som har gått etter kart i terrenget vet at dette er en relativt vanlig foreteelse: Stedsnavnet på kartet ligner knapt på det som er levende i språket. Skulle det i framtida dukke opp lignende tilfeller, så skriv til oss å korriger.

-red-

UTSETTING AV FASAN OG RAPPHØNS PÅ STORFOSEN OG TARVA

Av Jon Suul

Rapphøns synes ikke naturlig å høre hjemme i trøndersk natur, men arten har ved visse anledninger besøkt landsdelen - og av og til nærmest invasjonstypet (særlig omkring 1880/90). Dessuten er arten forsøkt utsatt.

Da jo rapphøns hører med til de fugleartene en lenger sør i Europa betraktes som edelvilt fra et jegersynspunkt, er det ikke særlig merkelig at enkelte kunne tenke seg en lokal jaktbar stamme av rapphøns på våre breddegrader. I 1910 ble det satt ut 56 ind. på øya Storfosen utenfor Ørlandet - et område som i våre dager tiltrekker seg oppmerksomhet fra natur- og fugleinteresserte p.g.a. den spesielle og vakre naturen og det rike fuglelivet. Haftorn (1971) sier om rapphønsene at de "-- forsvant sannsynligvis temmelig raskt". At Storfosen ble valgt til et slikt eksperiment må sees på som naturlig. Nettopp kulturlandskapet på Storfosen må vel være noe av det som en kan tenke seg å være best egnet i Trøndelag.

Haftorn (op.cit.) nevner ikke andre utsettingsforsøk. Imidlertid går det fram av en artikkel skrevet av Bangdalsbrukets tidligere eier, Oscar Collet, i Den norske turistforenings årbok for 1930 at nye forsøk ble gjort. Collett var en ivrig jeger og var godt kjent på Storfosen gods. Han skriver at det var avdøde grosserer C.E. Pettersen som satte ut de første rapphønsene og dessuten fasaner på Storfosen. Det ble også satt ut hare. Michael Holtermann beretter ifølge Collet: "-- utplante rapphøns og fasaner. De siste ser ut til å trives ganske godt ---- Bestanden av rapphøns har vært vekslende etter de klimatiske forhold, og der var antakelig i 1917 henimot 250 stykker. Imidlertid forsvant de vinteren 1918 sporløst, av hvilken grunn er mig en gåte. Siden har der ikke vært rapphøns på Storfosen inntil, for et par år siden, da det lyktes mig å få utklekket noen rapphønssegg hjemført fra England. Jeg ser nu og da et og annet eksemplar, så håpet om formering er der fremdeles."

Det var altså rapphøns på Storfosen fra 1910 til 1918. Ved den senere utsettingen i slutten av 1920-årene klarte kanskje fuglene seg inn i de første av 1930-årene. Men fuglene forsvant igjen, og ytterligere forsøk på utsetting av rapphøns på Storfosen eller andre steder i Trøndelag er, etter hva jeg vet, ikke gjort.

Fasanutsettinger er imidlertid gjort flere steder i Trøndelag, men ingen med videre langvarig suksess utenom på Storfosen hvor stammen fra 1910 tydeligvis må ha klart seg i over 20 år. Ellers nevnes at avdøde fabrikkeier Casper Hay, Trondheim fikk satt ut fasan på Tautra i Trondheimsfjorden i 1958 - 59. Antallet fugler varierte, men gikk stadig ned. Det siste reiret ble funnet sommeren 1968, og de siste fuglene forsvant vinteren 1968/69.

Utsatte fasaner på Husøya i Tarvaøygruppen i Bjugn klarte seg noen år. Her ble 8 ♀♀ og 2 ♂♂ utsatt av avdøde væreier F.C. Hagen i 1939, den siste (en ♂) ble skutt i 1944 (Barth 1953). Et år i slutten av 1950-årene eller begynnelsen av 1960-årene ble det igjen utsatt fasan på Tautra (ca. 10 ind.), men de ble borte allerede den påfølgende vinter som var snørik og kald. Fuglene så ut til å tåle været noenlunde, men de falt som offer for huskattene. De siste utsatte fuglene kom fra Steinkjer (Erik Hagen pers.medd.). Forsøk på

Fasanen er en typisk kulturlandsfugl, og trives godt på dyrket mark og i skogkanter med busker og kratt. Bildet viser en hann og er tatt tidlig i juni 1977. W Foto Dag Langfjæran

fasanutsetting er også gjort i Stjørdal, Verdal, Steinkjer, Nærøy og på Dønna på Helgelandskysten. Det kan synes som om de foretatte utsettingene av fasan har gitt bedre resultat på øyer ved kysten enn på fastlandet, men ingen utsetting har ført til etablering av faste stammer. Fra de senere år kjennes ikke forsøk på utsetting av fasan i vår landsdel, og etter min mening bør ikke nye forsøk bli gjennomført. Fasanen er en vakker og eksotisk fugl, men den hører ikke hjemme i vår natur.

Storfosen har i dag hverken rapphøns eller fasaner, bedre må det ha gått med harene som kom til øya - visstnok i 1911 ifølge Holtermann (Collett op.cit.) som beretter "--- Bestanden har senere lidt av innavl, men var på sin høide i 1915 - 17 så stor at haren blev en landeplage". Også i våre dager finnes en god bestand av hare på øya - hvorvidt disse er etterkommere av utsettingen i 1911 eller resultatet av senere utslipp vites ikke.

Litteratur:

- Barth, E. 1953 : Faunaen på Tarva i Sør-Trøndelag.
K. norske Vidensk. Selsk. Mus. årb. 1953: 87 - 108.
- Collett, D. 1930: Dyrelivet i Trøndelag. DNT Årbok 1930: 87 - 95.
- Haftorn, S. 1971: Norges Fugler. Univ.forl. Oslo, 862 s.

I fremtiden vil det bli avsatt en side eller to i bladet til småstykker. Det blir bl. a. gjort fordi en på dette viset kan få samlet og trykt mye interessant og variert stoff som ikke er så omfattende at det kan trykkes som selvstendige artikler.

Det hele er avhengig av stofftilgangen. Bla derfor gjennom notisbøkene og send dine "små" naturopplevelser til redaksjonen.

Spurveugletragedie i Verdalen

Den 16. januar 1979 fikk vi en celeber gjest i Ulvilla (Verdal). En spurveugle hadde forvillet seg ned i tettbebyggelsen. Den ble sittende på en telefonledning, like utenfor huset vårt. Der satt den en god stund før den fløy en runde og inispiserte de fleste fuglekassene som er uthengt i sentrumsområdet. Etter å ha vært inne i samtlige en gang, fløy den tilbake til en som tydeligvis hadde falt i smak. Den krøp inn og viste seg ikke mer den dagen.

Etter denne hendinga gikk det noen dager før ugla igjen ble observert. Denne gangen fløy den med en gang inn i den før omtalte fuglekassen, som forresten er beregnet på stær. Heller ikke denne dagen ble den sett mer utenfor kassen.

Slik holdt den det gående dag etter dag, og ble etter hvert et trivelig innslag i ellers kalde og grå januardager. Fuglen viste seg også å være svært tam, og ved en anledning ble den faktisk strøket over ryggen, uten at den viste det minste tegn på frykt. Ellers er det kanskje verdt å merke seg at samtlige observasjoner av spurveugla ble gjort mellom kl. 15.45 og 16.30 de dagene den ble sett.

Men hvor lenge var Adam i Paradis? Ikke så svært lenge skulle det vise seg. Ved 18-tida (ca. kl. 17.50) den 11. februar hendte det som kom til å besegle spurveuglas skjebne. Ut fra opplysninger jeg har fått fra observatørene, skal jeg i det følgende forsøke å rekonstruere hva som skjedde:

På en eller annen måte var en katt blitt klar over at fuglekassen som perleugla hadde tatt opphold i var bebodd. Kassen henger på en stabbursvegg, 3 meter over bakken og 30 cm til høyre for et vindu. Katta klatret opp på vinduet hvor den avventende holdt øye med fuglekassen. Spurveugla, som tydeligvis måtte ha hørt at det var noen i nærheten, kom ut av kassen for å undersøke saken nærmere.

I samme øyeblikk så katten sin sjanse, og i iveren etter å få fatt i byttet, hoppet den på ugla og landet, med denne i klørne, i ei djup snøfonn under fuglekassen. Etterpå dro den fuglen med seg inn under stabburet. Da reagerte tilskuerne, jaga katta unna, og fikk etter en stund tak i ugla. Den ble like etter overlevert til meg. Fuglen var imidlertid halvdød, og det var derfor ikke stort som kunne gjøres for å berge den. For å spare den for ytterligere lidelser ble den avlivet.

Til slutt må bare nevnes at det noen dager etter denne tragiske hendelsen ble observert nok en spurveugle i samme område. Denne er imidlertid ikke sett flere ganger.

Arnstein Indahl

UVANLIGE BYTTEDYR HOS FJELLVÅK

av Roar Pettersen

Under en tur til Storleiret på Frosta, en tidlig morgen medio februar -72, ble tre fjellvåker oppdaget sittende ute i selve fjæra. Da våkene fikk øye på observatøren, tok de øyeblikkelig til vingene. En av våkene fraktet da med seg en død kråke i klørne. Vekten av kråka syntes ikke å skaffe våken særlig besvær under flyginga. Denne våken, samt en av de andre, fløy over dyrket mark, langs en liten elvedal og forsvant ut av syne mens den tredje fløy bort til et skogholt, tre-fire hundre meter fra Storleiret. Videre leting ble opptatt etter våken som fraktet kråka. Etter en times tid støkket jeg to av våkene på et jorde ved en sving i elvedalen. På en halv meter høy stein lå restene av kråka. Området var tydeligvis brukt ved tidligere anledninger da det lå rester etter flere kråker og gråmåker rundt steinen. Under hele den tiden våkene ble observert ble det ikke sett antydning til mobbeadferd hverken av kråker eller annen fugl som var i området.

Fjellvåk.

Foto.:Knut Krogstad

I følge Tømmerås (1978) er trolig gråmåke og kråke tidligere beskrevet som byttedyr hos fjellvåk kun en gang tidligere. I dette andre beskrevne tilfellet var det gjentatt predasjon på begge de to artene, høyst sannsynlig av de samme fuglene. Det er meget mulig at byttedyrvalget var direkte forårsaket av mangel på smånagere, som er de vanlige byttedyr. De tre fuglene var sannsynligvis overvintretere, da byttedyrrestene tydet på at fuglene hadde vært i området i lengre tid.

Det er mulig at byttedyrsammensetningen hos overvintretere er noe forskjellig fra sammensetningen hos hekkende fugl. De byttedyrundersøkelser som foreligger bygger på materiale som er samlet ved reirplasser i smånagerår. Det er derfor mulig at et bredere innsamlet materiale vil medføre at fugl vil bli tillagt noe større verdi som byttedyr hos fjellvåk enn det som nå er tilfelle.

Litteratur:

Tømmerås, P. J. 1978. Uvanlige byttedyr hos fjellvåk. Vår Fuglefauna 1978, s. 173 - 176

REPARASJON, KONTROLL OG JUSTERING

AV FOTOAPPARAT UTFØRES

OPTEC $\frac{A}{S}$

OPTIKK - FINMEKANIKK - KAMERASERVICE

Nedre Møllenb.gt. 39a, 7000 Trondheim

Telefon (075) 24 800

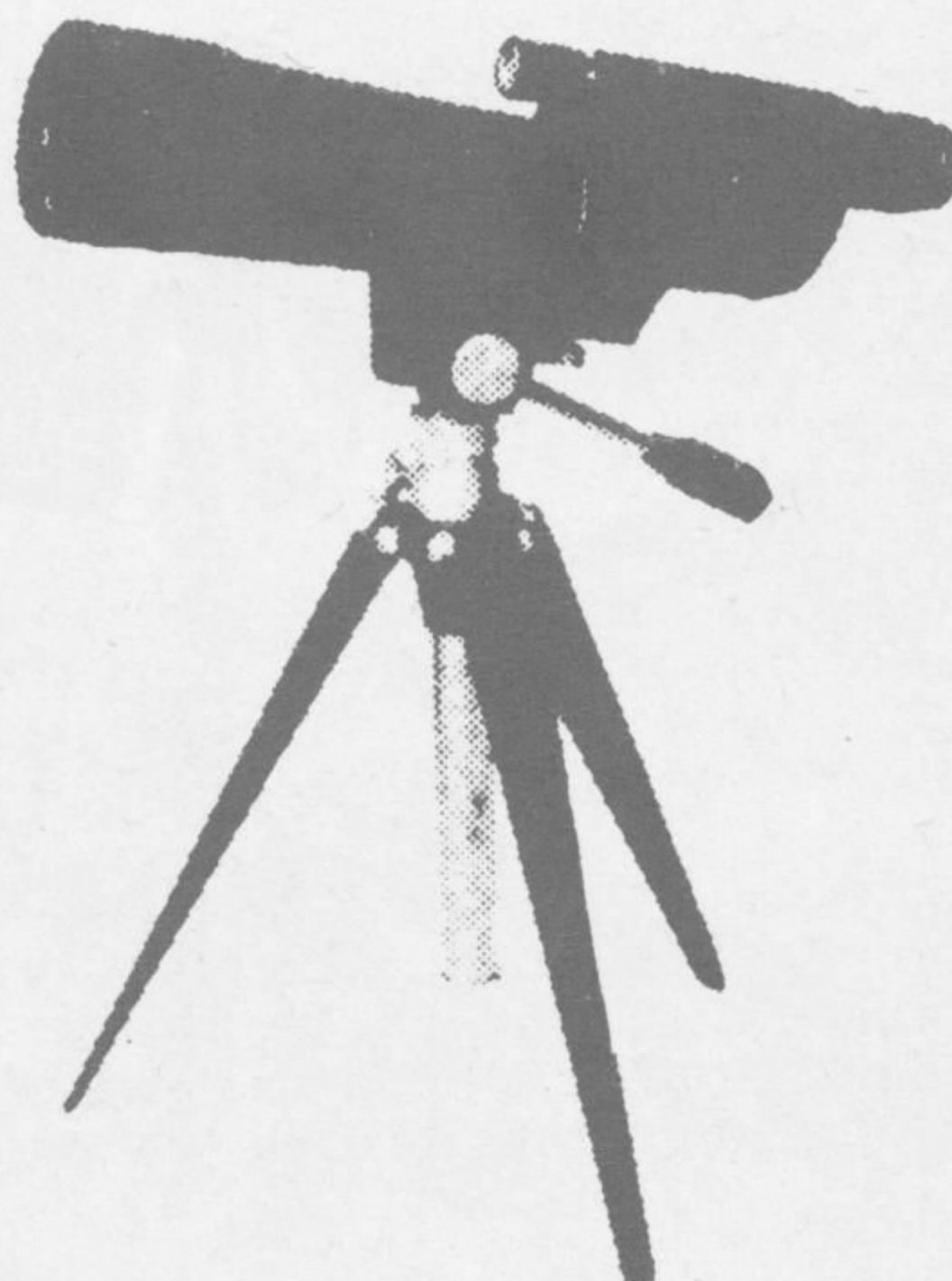

MURGÅRDEN

THOMAS ANGELLS GT. 22

TELEFON 32830 - TRONDHEIM

BRILLESPELIALISTER

NÆRSTUDIER I FUGLEFJELLENE PÅ RØST

MIRADOR BINOCULARS

Forhandlere: **Optiske forretninger over hele landet.**

Importør: **Ronos Optikk A/S, Thv. Meyersgt. 34, Oslo 5.**